НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ФЕДЕРАЦІЯ ХОРТИНГУ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ХОРТИНГУ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 9

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ФЕДЕРАЦІЯ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ УКРАЇНИ

ISSN 2410-5317

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ХОРТИНГУ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Засновано в 2014 р.

Випуск 9

Київ
Видавець Паливода А. В.
2018

УДК 37.02 : 796.85 (08)
ББК 74.202 : 75.715
Т 33

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 7 від 28 червня 2018 р.)

Збірник наукових праць входить до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук (наказ МОН України від 07 жовтня 2015 р. № 1021)

Редакційна колегія:

Бех І. Д. – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор (*головний редактор*)
Канішевська Л. В. – доктор педагогічних наук, професор (*заступник головного редактора*)
Артюшенко А. О. – доктор педагогічних наук, професор
Бєлєнька Г. В. – доктор педагогічних наук, професор
Болтівець С. І. – доктор психологічних наук, професор
Діхтяренко З. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, голова науково-методичної колегії Національної федерації бойового хортингу України, майстер спорту України з хортингу
Єрьоменко Е. А. – кандидат педагогічних наук, Заслужений тренер України, Майстер спорту України міжнародного класу, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник ФК і спорту України
Зубалій М. Д. – кандидат педагогічних наук
Коновець С. В. – доктор педагогічних наук, професор
Круцевич Т. Ю. – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Литвиненко А. М. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Петрочко Ж. В. – доктор педагогічних наук, професор
Приступа Є. Н. – доктор педагогічних наук, професор
Пустолякова Л. М. – кандидат педагогічних наук
Тимошенко О. В. – доктор педагогічних наук, професор
Тимчик М. В. – кандидат педагогічних наук, майстер спорту України з хортингу
Федорченко Т. Є. – доктор педагогічних наук, професор
Хатько А. В. – кандидат педагогічних наук, майстер спорту України з хортингу
Чобітько М. Г. – доктор педагогічних наук, професор
Півоварский Юліуш – почесний професор, PhD, ректор Вищої школи публічної і індивідуальної безпеки „Апейрон“ (Польська Республіка)
Порада Віктор – професор, доктор юридичних наук, ректор Вищої школи в Карлових Варах (Чеська Республіка)
Шортт Джеймс Джордж Кастлшортський – президент Всесвітньої асоціації особистих охоронців (Ірландія)
Юрчак Войтех – професор, PhD, Академія збройних сил ген. М. Р. Штефаника в Ліптовському Мікулаші (Словацька Республіка)

Рецензенти:

Волков Л. В. – доктор педагогічних наук, професор
Єжова О. О. – доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, професор
Оржеховська В. М. – доктор педагогічних наук, професор
Присяжнюк С. І. – доктор педагогічних наук, професор
Сичов С. О. – доктор педагогічних наук, професор

Т 33 **Теорія і методика хортингу** : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – 236 с.

ISBN 978-966-437-427-6.

До збірника ввійшли наукові праці вітчизняних учених, аспірантів, тренерів з бойового хортингу. Автори спрямували свій науковий пошук на багатоаспектне висвітлення шляхів щодо реалізації сучасних підходів у теорії і методики бойового хортингу.

УДК 37.02 : 796.85 (08)
ББК 74.202 : 75.715
© ІПВ НАПН України
© НФБХУ

ISBN 978-966-437-427-6

Єрьоменко Едуард
Концепція розвитку бойового хортингу в Україні — **Yeromenko Eduard** *The concept of combat horting development in Ukraine* **71**

Єрьоменко Едуард
Філософія бойового хортингу — **Yeromenko Eduard** *Philosophy of combat horting* **82**

Параниця Сергій, Єрьоменко Едуард, Коломоєць Галина, Єрьоменко Вероніка
Бойовий хортинг – фундаментальний осередок воїнських традицій української землі — **Paranytsia Serhii, Yeromenko Eduard, Kolomoyets Halyna, Yeromenko Veronika** *Combat horting is a fundamental center of military traditions of the Ukrainian land* **105**

РОЗДІЛ 3

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ: РЕКРЕАЦІЯ, ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ; ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КОНТРОЛЬ ПІД ЧАС ТРЕНУВАНЬ — **MEDICAL AND BIOLOGICAL BACKGOUND OF COMBAT HORTING: RECREATION, PHYSICAL REHABILITATION; ORGANIZATION AND CONTROL OF THE TRAINING CLASSES** **116**

Єрьоменко Вероніка, Єрьоменко Едуард
Засоби профілактики основних стоматологічних захворювань у студентів, курсантів, спортсменів бойового хортингу та співробітників правоохоронних органів — **Yeromenko Veronika, Yeromenko Eduard** *Means of prevention of major dental diseases in students, cadets, athletes of combat horting and law enforcement officers* **116**

Єрьоменко Едуард
Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів — **Yeromenko Eduard** *Medical and physiological factors of self-control over physical activity in combat horting training in the process of educating students' physical culture* **127**

Чаплигін Василь, Єрьоменко Едуард, Діхтяренко Зоя, Короткова Тетяна
Бойовий хортинг та здоров'я людини у системі інтердисциплінарних досліджень — **Chaplygin Vasyl, Yeromenko Eduard, Dikhtiarenko Zoya, Korotkova Tetiana** *Combat horting and human health in the system of interdisciplinary research* **139**

РОЗДІЛ 4

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ, ШКОЛЯРІВ І СТУДЕНТІВ ІЗ ПРЕДМЕТІВ: «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я», «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА», «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ» ТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» — **EDUCATIONAL POTENTIAL OF COMBAT HORTING AND EDUCATIONALMETHODS FOR PRE-SCHOOLERS, SCHOOLCHILDREN AND STUDENTS ON THE SUBJECTS: «HEALTH CARE ESSENCIALS», «PHYSICAL CULTURE», «PHYSICAL EDUCATION» AND «DEFENSE OF UKRAINE»** **148**

УДК 796.817:159.947-027.556.817

Єрьоменко Едуард
Університет ДФС України, м. Ірпінь

ФІЛОСОФІЯ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ

Анотація. *У даній науковій статті визначено основні аспекти філософії національного професійно-прикладного виду спорту України бойового хортингу, обґрунтовано чинники виховання особистості спортсменів бойового хортингу різних вікових груп, соціального положення, здібностей та спортивних досягнень. На основі філософських засад надано перелік цінностей особистості, що виховуються у процесі занять. Стан духовної культури і моралі суспільства, як у світі, так і в Україні, також впливає на процес виховання спортсменів, результати їхньої фізичної і психологічної підготовки. Виховання учнів у системі бойового хортингу здійснюється в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь тренувальний та навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави. Філософські орієнтири передбачають залучення спортсменів бойового хортингу до різних форм творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, пропагандистської, ігрової, культурної, рекреаційної, екологічної, що організовуються у години дозвілля, тобто у позакласний та позааудиторний час. Метою основних філософських орієнтирів виховання в бойовому хортингу є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей як орієнтовної для проектування моделей виховних систем у закладах освіти України. Визначено філософське підґрунтя бойового хортингу як засобу виховання особистості у процесі системних тренувальних занять спортсменів усіх вікових груп.*

Ключові слова: *бойовий хортинг, філософія бойового хортингу, виховний потенціал, філософська основа, тренування, змагання, виховання особистості, фізична підготовка, фізичне виховання, здоров'я людини, бойова культура, основи тренувань, фізичне навантаження, українські традиції, бойовий звичай, сутичка, двобій, бойова підготовка, захист України, тренерська практика, учень, вчитель, педагогіка, психологія, теорія і методика виховання.*

Актуальність теми наукового дослідження. Філософія бойового хортингу містить виховні орієнтири для розвитку особистості. Це потребує глибокого наукового аналізу з метою впровадження нових форм виховання осіб різних груп населення, людей різних вікових категорій, адже бойовий хортинг є не тільки видом спорту, але і ефективною системою формування основних фізичних якостей і морально-етичних орієнтирів особистості, заснованою на бойових і культурних традиціях українського народу.

Виклад основного матеріалу. Визначення філософських аспектів українського національного професійно-прикладного виду спорту бойового хортингу як бойового мистецтва ґрунтується на усвідомленні світу та його принципів через самовдосконалення і виховання, творчий пошук і відкриття своїх особистих талантів людини, тренування свого духу і тіла не тільки для своєї користі, навіть у самому прекрасному її вираженні, а головне, щоб стати корисним українському суспільству і державі, людям, які живуть навколо, задля того, щоб робити світ біля себе гармонійним і досконалим, додавати у розвиток суспільства своїх неповторних особистих внесків, а в загальному розумінні цього питання – стати гармонійною позитивною особистістю, яка живе в гармонії з природою та своїм внутрішнім світом [1; 2; 7–16].

Базові засади філософії бойового хортингу

У загальному розумінні бойовий хортинг розглядається як спортивний напрям змішаних єдиноборств, де дозволені всі прийоми, повноконтактна версія змішаного бойового мистецтва, набір навичок для перемоги над супротивником у змагальному двобої. Щире ж розуміння цього бойового мистецтва значно ширше, і навички ведення двобою є лише малою прикладною частиною. ***Бойовий хортинг – це спосіб життя***, особливий погляд на навколишню дійсність, першочерговим завданням якого є виховання людини духовної, створення багатого внутрішнього світу. Тільки через досягнення внутрішньої гармонії людина може спрямувати свою життєву енергію на досягнення поставленої мети [3; 17–21].

У першу чергу спортсмен бойового хортингу вчиться керувати собою, своїми емоціями і бажаннями, намірами та вчинками. Такий спортсмен може розглядатися як воїн, він завжди несе відповідальність за свої рішення та дії. Нетерпіння, пошук легких шляхів, досягнення мети за будь-яку ціну не властиві воїнові. Перша та найважча перемога, яку повинен

одержати майбутній воїн – перемога над самим собою. Фізична сила не є основною характеристикою воїна, вік і стан здоров'я не владні над його духовним станом, йому не далеке почуття страху, однак, він усвідомлює та контролює свою здатність направляти це почуття в потрібне русло, свою здатність мобілізувати всі ресурси свого тіла для рішення поставленої задачі. Він у першу чергу піклується про доцільність застосування фізичної сили, а потім про спосіб застосування цієї сили. Реалістична оцінка своїх здібностей, які значно вище здібностей середньої людини, дозволяють йому холоднокровно оцінювати ситуацію та приймати правильні рішення в критичних ситуаціях. Уміння використовувати грубу силу сполучиться з прагненням уникати такого її застосування [4–6; 22].

Спортсмен бойового хортингу вміє використовувати будь-яку ситуацію у своїх цілях і виходити у сутичці переможцем навіть у програшних ситуаціях. Будь-яка поразка для нього є ще одним кроком до досягнення своєї мети – придбанню досвіду, оцінці супротивника, тимчасовому заспокоєнню ворога. Не дивлячись на необов'язкову фізичну перевагу над супротивником, для перемоги він як воїн не може бути слабким. Тільки перевершуючи супротивника в одній з декількох складових: силі, вмінні, хитрості, спритності, витривалості й, нарешті, просто бажанні перемогти, він може здобути перемогу.

Постійні тренування та сувора дисципліна під час занять у спортзалі бойового хортингу безумовно виховує у спортсменів відчуття контролю та напруження, необхідності віддання всіх своїх внутрішніх сил для збагнення техніки прийомів і філософського змісту мистецтва бойового хортингу. Але з накопиченням тренувального та змагального досвіду спортсменів, на тренерові лежить ще більша відповідальність за те, як буде застосовувати бойові знання і вміння кожний член клубу чи секції з бойового хортингу. Процес передавання знань про корисність життя, загальнолюдські цінності обумовлює тісне спілкування тренера з учнями. Для плідного виховання моральних і закріплення вольових якостей тренерові необхідно частіше проводити виховні бесіди, інструктажі, пояснення не тільки техніки прийомів, а й особливості психологічних та філософських аспектів бойового мистецтва. У цьому сенсі тренер має ставити перед учнями питання: а чи на добро це все? Направляти психологічно й орієнтувати учнів у філософському напрямі бойового хортингу. Отримавши початкову інформацію та напрям, кваліфікований спортсмен буде правильно орієнтуватися в питаннях самовиховання, направляти себе на добро та гідні вчинки впродовж життя поза межами спортивного залу, у спілкуванні з будь-яким оточенням [23; 27].

У філософському розумінні між добром і злом реальної межі не існує, кожна людина вважає добрими чи поганими вчинками дію людини, відповідно до своїх особистих уявлень і понять. Бойовий хортинг може стати провідником правильного розуміння людини про добрі та погані вчинки. Саме на вміння захистити себе, своїх близьких і родину, направлене бойове виховання. Неможливо застосовувати силу заради скоєння зла іншим людям. Ці головні аспекти моралі закладені в основу «Етичного кодексу бойового хортингу».

Людина, відповідно до своїх розумінь, впродовж усього життя знаходиться на межі вибору між добром і злом. Вона сама особисто вирішує як їй поводити себе, для чого їй відкрити душу: для гарного чи поганого. Розуміння гарного в усьому приходить разом із розумінням поганого, але погано вихована людина, яка зорієнтувала свою душу на погане, не відразу може отямитися та збагнути гарне. Вона буде проходити проблеми і випробування, страждання і втрати, доки життя само не зупинить погану людину в її вчинках. Погано налаштована людина характеризується безвідповідальністю за свої вчинки, а це означає, що від неї можна очікувати будь-яких проблем. Від погано налаштованої людини відвертаються люди, навіть її сім'я сторониться її, а це може привести до кінцевої деградації такої людини як особистості. Тобто, погане дуже швидко захоплює негативно налаштовану душу.

І навпаки, коли людина прийняла рішення чинити добро, відкрити свою душу для гарного, бути корисною для оточуючих людей і своєї родини, такій людині легше переносити і труднощі, бо вона завжди може спиратися на таких як і вона гарних людей. "*Гарній людині і земля допомагає*" – каже українське народне прислів'я. Ця проста народна мудрість, як ніяка, передає погляд людей на добру та позитивну людину. Навіть не дуже талановита й обдарована людина у бойовому хортингу може прекрасно поставити себе у

колективі й, нарешті, завдяки своїй порядності, налаштованості на результат і наполегливості отримати набагато більші спортивні результати, аніж той спортсмен, який має обдарування, але вибрав негативний шлях і накопичує у собі негативні якості, такі як неповага, неввічливість і гордовите ставлення до молодших спортсменів або людей похилого віку.

В негативної людини у бойовому хортингу є два шляхи вибору: або виправитися, прикладаючи особисті зусилля, або піти. Відчуття добропорядного оточення однодумців у колективі бойового хортингу може позитивно вплинути на будь-яку людину, навіть саму негативну, тільки б вона сама захотіла відкрити душу для добра. Колектив і складні тренування, самовіддання на заняттях у буквальному розумінні вихолощують із брудного серця погані якості, та на звільнене місце накопичать усе гарне і корисне для самої людини [24; 26].

Шлях добра і справедливості отримує в кінці кожний, хто має до нього прагнення. Якщо людина відчула цей шлях, вона неодмінно слідує йому, вона йде тільки ним, не чекаючи відповідної реакції від оточуючих, вона може дарувати подарунки, допомагати не чекаючи розрахунків, посміхатись, навіть у відповідь на бруд, і відчувати себе в гармонії з природою, яка єднає всіх, і поганих, і гарних. Радіти за інших, за їхні успіхи, допомагати іншим – це добрий шлях. Захищати слабких, малих дітей, людей похилого віку, не дозволяти ображати своїх друзів і сім'ю – це шлях сильної людини, правильно вихованої у колективі бойового хортингу. Всі свої зусилля, і все що може зробити людина, вона повинна робити на добро, в цьому й є виховний зміст бойового мистецтва. Сила добра безмежна, а якщо це добро знаходиться в сильних руках людини, вихованої за філософією бойового хортингу – воно має потрійну силу.

Саме таке добро має бути в серці кожного, хто займається бойовим хортингом і збагнув цей доброчинний шлях самовдосконалення, піднявся до відчуття природного стану гармонії чистої душі. Цей шлях філософія бойового хортингу направляє на те, щоб людина не отримувала тільки теоретичні знання і гарно балакала про філософію, а творила добро вже сьогодні, а не завтра, робила гідні вчинки, якими буде пишатися і колектив бойового хортингу, і його родина. Справжнє диво живе тільки в нас самих, і кожний зможе досягнути будь-яких вершин у спорті та житті, якщо буде слідувати шляху добра і справедливості, який має для людини реальний сенс і безмежно збагачує її життя душевним спокоєм, світом благородства, відданістю до свого обраного шляху.

Усе життя спортсмена бойового хортингу складається з боротьби та самовдосконалення. Рід занять не є його основною ознакою. ***Спортсмен, як воїн*** – це тип особистості, спосіб життя, спосіб взаємодії з навколишньою реальністю. Він не обов'язково повинний займатися бойовим хортингом, але саме серед людей, які займаються цим бойовим мистецтвом, частіше всього можна зустріти такий тип особистості, тому що бойовий хортинг сприяє розвитку якостей, властивих воїну. Навчити людину виконувати технічні елементи значно легше, ніж прищепити йому нові особистісні вольові якості. Тому завжди шлях навчання бойового хортингу як бойового мистецтва, мистецтва воїнського духу, лежить через довгий процес, що передує навчанню. За цей період учитель повинний визначити здатності та схильності учня. Звичайно, перші заняття, як може здаватися для новачків, проводяться в умовах важких навантажень. Після таких занять дехто з них може не витримати і піти, але після такого добору залишаться такі, що дійсно готові займатися бойовим хортингом. Однак, це не означає, що групу, яка залишилася, відразу варто навчати техніці й бойовим навичкам. Подальше виховання йде шляхом прищеплювання навичок етикету, духовного розвитку, вивчення моралі воїна – правил спортивного етикету бойового хортингу. Тільки, коли вчитель вважає духовний розвиток учня достатнім для того, щоб він не був небезпечний для суспільства, починається навчання прийомам, застосування яких, може стати небезпечним. Сама по собі техніка бойового хортингу не може бути поганою чи гарною, вона є тільки засобом досягнення мети, а ймовірність досягнення мети прямо залежить від майстерності володіння цією технікою. Майстерності володіння технікою недостатньо для перемоги, це тільки одна сторона навичок спортсмена. Для ефективного застосування техніки бойового хортингу необхідний бойовий дух – ***Дух бойового хортингу,***

що закладений у цьому бойовому мистецтві, прагнення перемогти – незламна воля до перемоги, вміння приймати рішення у нестандартних умовах. Такі навички приходять тільки з досвідом. Задача вчителя відчувати психологічний стан учня та непомітно для нього ставити завдання на межі або навіть за межами його можливостей, уміючи допомогти в подоланні труднощів на шляху досягнення таких цілей. Головне, чому вчитель повинний навчити учня – вмінню ставити цілі та досягати їх. Це уміння приходить разом із формуванням світогляду та вихованням в учні духу воїна – Духу бойового хортингу. Не кожен учень може стати воїном, багато в чому це залежить від психологічного складу та цілеспрямованості [25].

Спортсмен бойового хортингу, як воїн ніколи не вдоволений собою та своїми досягненнями, він ніколи не скаже про себе що він "справжній воїн". Він надзвичайно чуткий до стороннього болю, бо знає на собі, що таке біль, з глибокою повагою ставиться до своєї матері та батька, поважає людей літнього віку і щиро любить дітей. Він, як то кажуть, справжній джентльмен у стосунках з жінкою, ніколи не образить і не принизить її. Характер спортсмена-воїна не дозволяє йому скаржитись і з неповагою висловлюватися про свій клуб бойового хортингу – своє рідне місце тренувань. І головне, що характеризує – він не зраджує, бо вихований за традиціями бойового хортингу, де б він не був, залишається вірним своєму ***Вчителеві***!

Людина, яка займається бойовим хортингом, має у побуті ті ж проблеми, що й усі – пристосовується до суспільного життя та правил поведінки як усі інші, навіть, у якісь моменти, перестає бути самим собою, але приходячи у спортивний зал бойового хортингу, вдягає спортивну форму і забуває за проблеми, на певний час отримує таке середовище, в якому приходить істина буття, істина пройденого життя та ***гармонія тіла і духу***, від якої віє спокоєм і в якій хочеться бути. Після тренування та спілкування в дружньому оточенні однодумців людина відчуває себе потрібною суспільству та впевненою у тому, що вона йде правильним і справжнім шляхом, розуміє своє значення для оточуючих, своїх батьків, своєї сім'ї, вона отримує віру у шлях самовдосконалення, яке здатне наповнити гідним змістом життя, й особистий шлях, по якому йдеш, відчуваючи себе щасливою людиною [28–36].

В усіх інших випадках людина стає на шлях самообману і самозаспокоєння, вона перестає працювати над собою, і це її приводить до пустого вбивання часу, прохолодного та байдужого ставлення до оточуючих людей, своєї сім'ї, своєї професійної кар'єри, і навіть до смислу свого життя та сприйняття серцем радості, щастя й інших позитивний людських сприймань. Таким чином, одне з головних завдань тренування у бойовому хортингу – виховання моральних і вольових якостей особистості, які сприятимуть вибору вірного життєвого шляху. ***«Сила і Честь!»*** – у двох коротких словах прийнятого девізу бойового хортингу закладена велика і непереможна формула сучасного самовиховання і загартування характеру та філософія стародавнього вчення, перевіреного часом, яке повинно служити на користь людям.

Результати виховання притаманних бойовому хортингу вольових якостей характеру та користь від їх набуття відображені практично в усіх сферах життя людини, що допомагає у здоланні життєвих перешкод, прийнятті вірних рішень, досягненні мети, підтриманні здоров'я та навіть у боротьбі з тяжкими хворобами. Існує багато прикладів, коли безнадійно хвора людина, методами волі, надії й оздоровлення, абсолютно психологічними і вольовими методами починає боротьбу за своє життя, напружує всі свої духовні сили, збирає у кулак свої вольові якості – і перемагає найтяжчі захворювання, продовжує жити, коли всі медичні методи були вичерпані, у що навіть неможливо повірити. В багато чого неможливо повірити, але у такому випадку у найскрутнішу годину можна повірити у справжнє велике диво, ім'я якого – СИЛА ВОЛІ ЛЮДИНИ**!**

Виникнення філософії бойового хортингу

Питання виникнення філософії бойового хортингу як бойового мистецтва пов'язане з розвитком бойової та спортивної виховної практики, направленої на становлення світогляду спортсменів, які займаються і тренуються, вихованням у них засобами та методами бойового хортингу загальнолюдських якостей, що допоможуть їм упродовж всього життя бути гідними членами суспільства та використовувати надбані навички на користь собі й

оточуючим людям. Також питання виникнення та розвитку філософії бойового хортингу на пряму пов'язане з розвитком виховної системи і вдосконаленням програми підготовки даного виду спорту, розвитком і ускладненням суспільних відносин завдяки індустрії та прогресу.

Принципи бойового хортингу співпадають з принципами моралі і нормами поведінки взагалі, та у спортивному житті, зокрема. Питання виховання вольових якостей засобами бойового хортингу вирішується згідно програми підготовки та на філософських засадах бойового хортингу як бойового мистецтва. У даній сфері мистецтво бойового хортингу може допомагати навчальним закладам, залучаючи дітей і молодь до себе у спортивні зали та привчаючи їх до занять фізичною культурою і спортом. Вивчення стану проблеми в освітній практиці, наприклад, у загальноосвітній школі показало, що процес формування етичних і вольових якостей в учнів старших класів можна характеризувати як безсистемний, стихійний і некерований з боку педагогів. У процесі фізичного виховання функціональне навантаження, засвоєння нових рухових навичок недостатньо узгоджуються з вирішенням виховних завдань з формування загальнолюдських якостей характеру, а особливо вольових якостей.

За останнє десятиріччя в Україні активним суб’єктом соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю стали подібні федерації бойового хортингу різноманітні неурядові організації. За активної участі цих неурядових організацій фізкультурно-спортивного спрямування вирішуються такі важливі для суспільства питання як виховання й оздоровлення дітей, підтримка дітей групи ризику, відстоювання їхніх прав на сприятливе оточуюче середовище, профілактика негативних явищ серед неповнолітніх, організація дозвілля, розробка та впровадження нових освітніх технологій тощо.

Перехід нашої держави на нові міжнародні стандарти освіти потребує зміни системи виховання і впровадження нових винаходів і шляхів реалізації цільової державної програми виховання. Зараз в Україні працює низка організацій, які реалізують різні виховні проекти в інтересах дітей і сприяють вихованню моральних і вольових якостей особистості. На даному етапі серед таких організації федерація бойового хортингу займає одне з провідних місць, тому що у виховній роботі керується не тільки принципами педагогіки та спортивної етики, а й глибокими філософськими аспектами, які історично закладені у бойових і культурних традиціях нашого народу. В чому саме це виражене і як виникла необхідна потужна сприятлива філософія?

Бойовий хортинг народився в Україні. Як будь-яке культурне явище він несе на собі відбиток менталітету людей, які його створили. Основа українського світогляду – гранична індивідуалізація психіки, прагматизм і звичайна зацікавленість. Прагматизм породив прикладну спрямованість та ефективність техніки бойового хортингу, зацікавленість – спорт і змагання як засіб задоволення особистих амбіцій тренерів і спортсменів. За цим же принципом виникла й остаточно сформувалася і філософія бойового хортингу. Метою бойового мистецтва бойовий хортинг є засіб позитивного перетворення людини, його повної фізичної та психічної перебудови. Питання застосування бойового мистецтва у вуличних бійках турбувало українських майстрів бойового хортингу набагато менше, ніж старовинні народні ритуали, культурні, бойові й оздоровчі народні традиції, які раніше виступали засобом соціалізації людини в минулі роки та плідно виступають таким засобом і в сучасному суспільстві, або медитація, що розбудовує майстра бойового хортингу зсередини.

На це питання дало відповідь докладне вивчення козацьких традицій та бойового укладу, куди веде коріння філософії бойового хортингу. Таким чином, бойовий хортинг як бойова традиція – прикладний його розділ, відрізняється від інших шляхів до вершини самопізнання тим, що шлях полягає у вивченні та вдосконаленні бойових технік, які спочатку призначалися для вбивства ворога в бою. Техніки ж спортивного напряму бойового хортингу перетворюються таким чином, щоб забезпечити потужний фізичний вплив без фактичного травмування партнера. Це досконало продумано та зроблено без втрати ефективності техніки прийомів [37–44].

Для початку розкриття теми виникнення філософії бойового хортингу як виховної системи, розглянемо загальні аспекти філософії, як науки. Відомо, що ще в сиву давнину

людина почала осмислювати свої дії щодо природи й інших людей, бачила різницю між світом існуючим і бажаним. Люди не хотіли голодувати, помирати, тому й діяли так, щоб вижити. Виробляли програми таких дій, що б сприяли їх виживанню, наближенню існуючого світу до бажаного. Та не всі з цих дій були ефективними, не всі вели до успіху. Тому людина почала приписувати природі певні риси, створювати програми, які б запобігли гніву природи, викликали її доброзичливе ставлення до себе. В результаті цього виникла міфологія. Міфічний тип світогляду того часу ґрунтувався на уособленні сил природи, приписуванні їм людських рис Він відображав і закріплював досвід людей первісного суспільства. В міфології не було чіткого розмежування людини й середовища, природного й надприродного, думок та емоцій.

Це було недиференційоване, цілісне світорозуміння. Будучи орієнтованою на подолання фундаментальних суперечностей людського існування, міфологія сприяла гармонізації людини, суспільства й природи, пояснювала зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім. Вона також формувала колективні уявлення соціальних спільнот про певну систему цінностей, норм поведінки та забезпечувала духовну єдність поколінь, емоційно-вольову життєздатність людей. В її надрах зародились елементи моралі, релігії, філософії, мистецтва та науки. Релігія як тип світогляду виростає з міфології і зберігає її в собі, як свій власний елемент. Основою міфології та релігії є уподібнення зовнішнього світу людині, перенесення в нього людських властивостей. Відмінність релігії від міфології полягала не в тому, що міф визнає панування природи над людиною, у міфологічній свідомості природа ще не відокремлена від людини, а різні релігії визнають панування різних богів. Природа – це реальність, а боги – продукт людської уяви.

Реальне панування природи та соціальних процесів над людьми, відбиваючись у їхній колективній свідомості, породжує уявлення про панування богів і над природою, і над людиною. На місці первісних магічних культів, певною мірою переосмислюючи їх, виникають характерні для релігії хвалебні й умилостивлюючі культи. Та на зміну міфічним, релігійним, розпливчастим уявленням мали прийти сухі й точні поняття, які могли б показати, як одне явище виникає з іншого, породжує його. З їх появою у формі натурфілософії з'явився матеріалізм. Причиною виникнення натурфілософії було те, що природознавство тоді ще не було виділене в окрему галузь, природа мислено не була розчленована. Проте зароджувався новий спосіб мислення, згідно з яким філософія пояснювала те, як одне явище випливало з іншого, одне знання походило з іншого. Думка заглиблювалась у сутність і з'явилось теоретичне мислення. Результатом такого мислення на даному етапі розвитку українських бойових традицій виникла філософія, яка прийнятна для процесу виховання особистості за методиками бойового мистецтва, яке бере своє історичне коріння від часів козацтва війська запорозького. Козацькі войовничі традиції наклали вагомий відбиток на розвиток, характер і спрямування відродженого бойового мистецтва Запорозької Січі, саме тому, що бойове мистецтво бойовий хортинг позиціонує себе не тільки як спорт, а й як шлях духу, шлях перетворення людини.

Сучасній людині також став потрібен шлях перетворення себе, і через себе – навколишнього світу. Саме за зміною себе, свого тіла і своєї психіки і йдуть люди в зали за знаннями бойового хортингу. Учні гуртка бойового хортингу, особливо старшого віку, сподіваються знайти в залі те, що не можна зрозуміти й осягнути у звичайному житті. Це той шлях, на який стають спортсмени, які потребують глибокого розуміння процесу самопізнання, а не зовнішньої оболонки без змісту. Адже ті методики, які потрапили до нас через сито східного чи західного націоналістичного раціоналізму, які привезли наші ентузіасти безпосередньо з інших країн, не так плідно і заглиблено працюють в умовах наших слов’янських традицій та укладів життя. Спроби зрозуміти й осягнути сутність інших за традицією вчень схожа на спробу порозумітися з іноземцем без знання його мови. Чужі нам ритуали та навіть прикладна неспроможність так і не перебудовують нашу людину, так і не дають їй хоча б натяк на наближення до істини.

Улюблені картини й ієрогліфи, отримані звання та пояси так і не стають Шляхом життя для більшості українських дітей і молоді. Що залишається робити людям слов‘янських коренів у даній ситуації? Проповідувати традиційні спортивні стилі одноборств, принаймні,

там люди знайшли той прикладний аспект, якого не вистачало в залах із викладанням методик, що ґрунтуються на традиціях інших народів. Ніхто не ставить під сумнів корисність будь-якого спорту для здоров'я та характеру, його видовищну і виховну функції. Але з розвитком суспільства, культури, підвищенням ролі виховання та освіти в нашій країні, провідні спеціалісти бойових мистецтв усе більше вдумуються, чи дійсно підходить певна виховна методика українському менталітету?

Адже як не крути, здоров'я та розвиток людини це головні результати прагнення до основної мети – реалізації особистих зусиль у житті, а вже потім перемог на змаганнях. Нам просто не властивий той культ індивідуального початку, який необхідний іноземним виховним системам для впливу на учнів. На відміну від активного розвитку бойового хортингу, ті бойові мистецтва, які не стають на ґрунтовну філософську основу, мирно і тихо деградують до рівня простого зміцнювального фітнесу, як засобу підтримки гарної фізичної форми. Розуміючи це, з розвитком спортивного напряму бойового хортингу перед майстрами бойового мистецтва постало завдання подання глибинних методик учням, як осягнути й сприйняти світ таким, яким він є, пізнати людину та її внутрішній світ такою, якою вона є, та визначити місце людини у світі й на цій основі сформувати її цілі та завдання. Вирішення першого завдання спричинилося до прояву природничих навичок. Вирішення другого – до появи суспільних навичок. Вирішення третього – до визначення основної мети людини, обґрунтування її ідеалів, оцінок, практичної і теоретичної діяльності.

Останній блок питань належав і належить виключно філософії бойового хортингу, яка виникла в результаті цього. Сюди ж зараховують ще й проблеми методології. Кожна річ розглядається в її відношеннях і розвитку з різних позицій, формуються наукові та філософські категорії бойового хортингу. Цим питанням зацікавилися та почали над ним працювати провідні українські науковці. У межах філософії як "науки наук" паралельно з філософськими виникають і розвиваються наукові знання. Вони стали єдиною формою теоретичного осягнення дійсності, рухаються від емпіричного до теоретичного рівня. У сучасному житті почався активний процес відокремлення з філософії наукових знань. Її предмет змінився, хоч у своєму розвитку вона продовжувала перебувати в постійному зв'язку з науковими знаннями. Процес впливу на науку з боку філософії та навпаки завжди був плідним.

У процесі виникнення й розвитку філософія бойового хортингу тлумачиться як знання, яке має чуттєву конкретність, знання про сутність, про загальне. Як і наука, вона виражає свої знання в теоретичній формі, хоч і відрізняється від неї. Відрізняється й від релігії, яка орієнтується на непізнавальне осягнення сфери надприродного буття, фіксує його лише в актах віри.

З появою філософії бойового хортингу виникли "зацікавлені", "небайдужі" знання, які переплітаються зі знаннями анатомії, фізіології, спортивної медицини, педагогіки, психології, природознавства та багатьма іншими науковими знаннями. Тому філософія бойового хортингу, як світогляд, відрізняється від інших типів світогляду. Вона реалізує світоглядну функцію на основі теоретичного ставлення до дійсності, протиставляючи антропоморфізму міфології реальне уявлення про світ як про сферу дії об'єктивних зрозумілих сил, розвиваючи та виховуючи кожну людину, а традиційності й безпосередності міфу – свідомий пошук і вибір своїх відносин і тверджень на основі особливих логічних критеріїв, фізичних і моральних якостей людини. Теоретичне ставлення до дійсності у філософії бойового хортингу передбачає зіставлення суб'єкта й об'єкта та з'ясування взаємовідношень між ними.

Справа в тому, що люди, які обрали для себе такий вид спорту як бойовий хортинг, повинні з самого початку зорієнтуватися і зрозуміти, що бойовий хортинг вимагає повної самовіддачі фізичних і психічних сил. Вони повинні володіти всіма необхідними якостями бійця, такими як воля до перемоги, холоднокровність, психічна врівноваженість, сміливість, рішучість і, головне, стійкий характер бійця. Є бійці від природи, яким заняття бойовим хортингом даються порівняно легко, і також легко даються їхні перші перемоги, але не всі вони стають чемпіонами й досягають найвищих п'єдесталів пошани. Деякі з них можуть залишити тренування. Незважаючи на їх природну обдарованість, вони або не повністю

зрозуміли принципи бойового хортингу, або в них не вистачає витримки і терпіння, тому що заняття бойовим хортингом ще й вимагають величезної самодисципліни. Врозріз їм є інша категорія вихованих за традиціями бойового хортингу майстрів, які на відміну від перших досягли найвищих результатів завдяки праці, наполегливості, терпінню, величезній самовіддачі та фанатичній любові й відданості до цього складного, але цікавого комплексного виду спорту. Для виховання таких майстрів бойового хортингу існують певні методики підготовки.

Методи є різними, але вони витікають один з одного. Слово «метод» походить від грецького *«metodos»* й у широкому значенні означає – *«шлях до чого-небудь»*, спосіб соціальної діяльності в будь-якій її формі, а не лише у пізнавальній, а тим більше спортивній. Проте не варто зводити весь арсенал методів до раціонального, оскільки існують й інші засоби та прийоми пізнання. Проблема методів підготовки спортсменів завжди була й залишається в центрі уваги філософської та наукової думки, і обговорюється в рамках різних учень. Нині питання методу й методології бойового хортингу широко ставляться та вирішуються в таких філософських напрямах, як філософія науки, діалектичний матеріалізм, феноменологія, структуралізм.

Таким чином, навчально-тренувальні методи у тій чи іншій формі зводиться до сукупності певних правил, прийомів, засобів, норм пізнання та діяльності. Вони є системою принципів бойового мистецтва, вимогами правил змагань, що орієнтують учня на вирішення конкретного завдання, досягнення результатів у тренувальній і змагальній діяльності. З позиції філософського погляду, метод дисциплінує пошук істини, дає змогу зекономити сили і час, рухатися до мети найкоротшим шляхом, регулюючи пізнавальну та інші форми діяльності людини. Проте не варто відкидати роль методологічних проблем і перебільшувати й абсолютизувати значення методу, перетворивши його на універсальне рішення всього. У сучасних методологічних концепціях намагаються, як правило, не допускати цих крайнощів, хоча вони й зустрічаються. Цікавою і досить популярною серед науковців є концепція методологічного анархізму. Існує думка, що метод живого дослідження такий же індивідуальний, особливий і неповторний, як і його предмет. Методи та прийоми, що застосовуються в одному випадку при вирішенні певної проблеми, зовсім не придатні при вирішенні іншої. Це означає, що неможливо створити загального методу пізнання. Необхідно щоразу шукати новий шлях дослідження, оскільки методи, якими ми користувалися раніше, не дають позитивних результатів і не рухають пізнавальний процес Кожне нове відкриття потребує застосування нових методів. Ці принципи загальної філософії наклали відбиток на формування практичних методів підготовки спортсменів бойового хортингу, використовуючи для виховання свою, придатну до реалізації завдань бойового хортингу, структуровану філософію буття.

Шлях бойового мистецтва має дві сторони: зовнішню та внутрішню. Зовнішній шлях укладається в розвиток фізичної структури людини, вдосконалення характеру та придбання прикладних навичок самооборони. В тому чи іншому варіанті це із залишком надає бойовий хортинг як стиль бойового мистецтва своїм адептам. Внутрішній шлях також має етапи, але вони зустрічаються набагато рідше. Перший етап внутрішнього стилю – це контроль фізичної підготовленості, стану здоров’я та психіки людини. За філософією бойового хортингу людина – це цілісність, тіло – нижчий рівень розуму. За аналогією розум – вищий рівень тіла. Будь-які стійкі зміни повинні стосуватися як тіла, так і психіки людини. На другому етапі зміни внутрішнього світу повинні приводити до зміни зовнішнього, навколишнього світу людини. Боєць бойового хортингу і світ – єдине ціле, тому, змінюючи свідомість, він змінює світ навколо себе.

Кожен учень бойового хортингу має додержуватися зв'язку між бойовим мистецтвом і повсякденним життям. Те, що отримує людина на тренуванні повинно допомагати йому у вирішенні проблем і особистому контролі зовнішнього світу. Зміни у психіці та сприйнятті не повинні відводити людину від життя, а робити його більш ефективним у зовнішньому світі. На третьому етапі, після гармонізації внутрішнього та зовнішнього світу людини, бойове мистецтво бойовий хортинг розширює рамки звичного нам світу, виводить людину за межі обмеженості звичайного сприйняття. В цьому варіанті бойове мистецтво бойовий

хортинг стало шляхом для українських людей, оскільки так сталося, що ми українці – нація слов'янської крові, і це є нашим історичним корінням, наш шлях – шлях духу пращурів-слов'ян, і вже нічого іншого з історії сказати не можливо. Україна – батьківщина бойового хортингу, красивого та практичного бойового мистецтва, яке спрямоване в першу чергу на пізнання своєї сутності, і лише потім – на фізичну досконалість і вміння захищатися.

Кожна людина нашої планети може відкрити свою душу, відчути спокій та єднання з природою, дізнатися про секрети медитації та бойових умінь бойового хортингу в самій великій країні Європи. Цей світогляд працює на подальший розвиток бойового хортингу як виховної системи. Це природньо, тому що в духовному та ментальному плані кожній людині, спортсмену, тренеру, державному службовцю тощо, потрібно відчувати себе частиною якогось глобального об'єднання. Наприклад, народу (я – українець), своєї держави (я – громадянин України), церкви (я – християнин або мусульманин) тощо. Це залучення походить від родового коріння людини, краю, де вона народилася, що тримається на патріотизмі, любові до своєї Батьківщини та її рідних традицій, відданої гордості за державу. Дані зв'язки, подібно економічній безпеці, міцніють у моменти стабільності та стійкості й послаблюються у періоди соціальних потрясінь. Вірно і зворотне, що у моменти ослаблення даних зв'язків наступають соціальні потрясіння, але для людини голос крові – самий гучний і рідний, і тому бойовий хортинг, заснований на цій землі буде мати підтримку зі сторони свого народу.

Розвиток і ускладнення процесу пізнання потребують дедалі новіших, більш досконалих методів дослідження. Тому й методологія бойового хортингу спирається як на історичний традиційний арсенал методів, прийомів, засобів дослідження, так і на новітні методи, котрі враховують специфіку й особливості сучасного виду спорту. Мало того, практика наукового пізнання підтверджує правильність цієї методологічної тези, оскільки об'єктивному світу притаманні не лише індивідуальні, одиничні властивості та характеристики, а й загальне, закономірне, те що може осягнути учень клубу бойового хортингу додатково до необхідних спортивних знань. У пізнавальному процесі бойового хортингу постійно відбувається екстраполяція результатів, отриманих при вивченні обмеженого числа прийомів самозахисту, на великі пласти соціальної дійсності. Тобто заборона для застосування цих прийомів для скоєння злочинів тощо. Кожний метод підготовки в бойовому хортингу розробляється на основі певної теорії, яка тим самим виступає його необхідною передумовою.

Ефективність, сила кожного методу підготовки обумовлена змістовністю, глибиною, фундаментальністю теорії, що співіснує з методом. У результаті виникнення філософії бойового хортингу, водночас з фундаментальністю теорії, з методами бойового хортингу співіснують сформовані філософські знання. Своєю чергою, метод розгортається у систему та використовується для подальшого заглиблення й розгалуження знання бойового хортингу та його матеріалізації в практиці. Це дає свої дійові результати, зважаючи на те, що бойовий хортинг за своїм рівнем і направленістю має попит на сильне прикладне застосування. Про цей феномен свідчить абсолютно гарантоване прикладне значення методики підготовки спортсменів бойового хортингу, які стали часто використовуватися у програмах різних силових структур держави.

Визначення філософських аспектів бойового мистецтва бойовий хортинг ґрунтується на усвідомленні світу та його принципів через самовдосконалення і самовиховання. Остаточна мета цього самовиховання – стати гармонійною позитивною особистістю, яка живе в гармонії з природою та своїм внутрішнім світом. Філософія бойового хортингу, яка з'явилася як додатковий метод виховання спортсменів, у процесі перебудови та реформації стала міцним фундаментом для формування традицій сучасного бойового мистецтва, заснованого на прадавньому військовому звичаї козацтва запорозького.

Бойове мистецтво бойовий хортинг як філософська категорія

Прийнято вважати, що бойовий хортинг є не тільки системою самооборони, але й містить у собі елементи, які можна назвати духовними. Духовність учня, який займається бойовим мистецтвом є певною мірою специфічною, і може позитивно формуватися тільки завдяки існуванню міцної позитивної філософії. Взагалі, що таке філософія? Слово «філософія»

походить від грецького fileo – люблю та shofia – мудрість. Філософія – це загально-світоглядна теорія, об'єктом пізнання якої є взаємовідношення людини і світу, причому людина і світ розглядаються у своїх найзагальніших і найсуттєвіших характеристиках. Предметом філософії є відношення мислення людини до її буття. Філософія є одночасно й системою знань, тобто впорядкованою та цілісною їх сукупністю, і пошуком вирішення корінних світоглядних питань, бо вони невичерпні й остаточно відповісти на них неможливо. На це вказує й саме слово "філософія" – не просто "мудрість" як завершене, "готове" знання, а "любов до мудрості", постійне прагнення до цілковитого розуміння сутності світу і сутності самої людини. Залежність свідомості від стану й діяльності мозку не викликає сумнівів у тому, що з настанням смерті та розпадом мозку зникає й свідомість і у фізіологічному сенсі домисли про безсмертя душі позбавлені будь-яких підстав.

Визнаючи незаперечно мозок органом мислення й, отже, свідомості, треба знову наголосити, що мозок не сам по собі народжує думки, а людина, органом якої є мозок. Бойовий хортинг, як глибинне вчення, реальне бойове вдосконалення за його методами додає розуміння в тому, що людина – це не «думаючий пристрій», а жива істота, вершина біологічної еволюції, член суспільства, суб'єкт практичної діяльності, пізнання, спілкування, моральних та інших відносин, а саме головне – що людина, яка працює над собою і виховує себе, може осягнути і відчути сенс свого життя, поставити перед собою мету і йти до неї. Людина не народжується зі свідомістю.

Відповідно до філософії бойового хортингу, душа людини – це "чистий лист", на якому Вчитель може написати Шлях, а навколишні умови – його корегувати. Але тільки сама людина може вдосконалювати свої вміння та навички впродовж життя. Упор на необхідність бути переможцем будь-якими засобами і за всяку ціну здебільшого знищив благородний ідеал спортивної майстерності у сучасному навчально-тренувальному процесі. Спорт у наші дні може бути гарним тільки для фізичних вправ, але він не тренує всю людину. З іншого боку, практика бойового хортингу, його розмаїття методик, виховує відвагу, щирість, вірність, великодушність і красу, а також робить тіло сильним і здоровим. Душа за філософією бойового хортингу не передує своєму певному змісту, а формується разом з людиною. Людина успадковує не душу, яка не є свідомістю, а, перебуваючи мислячою істотою, вона становиться такою, якою схоче, опановуючи людські форми й спосіб предметної діяльності, вступаючи у спілкування з іншими людьми, засвоюючи історично вироблені форми та зміст нашої місцевої культури, у тому числі і бойової. У тварин є психіка, суб'єктивність, але навряд чи правильно приписувати їм здатність ідеального відображення дійсності. Ідеальне характеризується тими особливостями, про які можна говорити, що людина володіє й оперує своїми ідеальними образами, своєю матеріальною власністю, своїм життєвим надбанням – духовним багатством.

Для розуміння ідеального, як специфічно людської форми відображення, важливо врахувати таку обставину: воно є не тільки відображенням наявного, даного, а й виявлених можливостей, які криються в людині, передбачення того, що має з'явитися в результаті цілеспрямованої людської діяльності. У формі ідеального – образів, розумінь, задумів, планів, ідей – відображається не тільки суще, а й належне, дійсність – не тільки такою, якою вона є, а й такою, якою вона може і повинна бути. Таке розуміння ідеального розкриває той аспект цього поняття, витоки якого можна знайти вже у глибинній філософії бойового хортингу: ідеальне, як уявлення про той взірець, якому має відповідати дійсність, про цілковиту досконалість – абсолютну досконалість. Бойовий хортинг не гарантує людині досягнення такої абсолютної досконалості, але саме для цього і є філософія бойового хортингу, щоб надати людині певні правильні орієнтири для досягнення такого рівня досконалості, на який людина претендує, відповідно до своєї мети.

Дуже часто можна чути від людей, що це неможливо зробити, і те теж неможливо, а чому – ніхто реально так і не може пояснити, посилаючись на чийсь попередній невдалий досвід або випадок, який уже стався. Так, страх і відсутність віри, заздалегідь породжують у людях певну безвихідність, змушуючи миритися з обставинами, відступати та здаватися перед складнощами. Філософія бойового хортингу орієнтує людину абсолютно на іншу точку зору, і життя багатьох успішних людей є тому доказом. Програти в боротьбі – зовсім не

страшно. Але страшно інше – здатися так і не почавши боротьби на шляху до успіху – до своєї мети.

У спортивних залах бойового хортингу тренери допомагають учням працювати над тим, що часом називається неможливим, і допомагають їм шукати себе, працювати над своїм духовним станом. Знаходячи силу духу та впевненість, вони здатні завжди кинути виклик і перемогти, витримати ті складні обставини, навіть тоді, коли все буде проти них – от що є справжнім результатом вивчення філософії бойового хортингу. Кожний гарний учень коли-небудь стає вчителем, але він має попереду все життя для осягнення нелегкого шляху самовдосконалення, на який одного разу встав, як хтось скаже випадково, і з якого вже не сходить ось уже багато років – і піде ним далі. Щоденні наполегливі заняття загартують дух, додадуть упевненості в собі, допоможуть боротися з труднощами життя, навчать перемагати та досягати успіху навіть там, де майже неможливо було перемогти.

Філософія бойового хортингу вчить тому, що значить повірити і піти до кінця. Якщо людина прийме у своє серце цей шлях, повірить у істинний шлях бойового хортингу, вирішить іти до кінця – вона стане сильною та навчиться боротися. Дехто, з не дуже загартованих морально людей, пасуючи перед несподіваними ускладненнями життя, впаде у відчай, а хлопець, який іде шляхом самовдосконалення через бойовий вишкіл бойового хортингу, сприйматиме це як чергову перевірку сили волі, чергову вершину, на яку він починає підйом, повільно та впевнено починає сходження на свою вершину. Все і всі навколо проти, складнощам немає виміру, а простий хлопець – спортсмен бойового хортингу, що він зробить – він випрямляє спину, говорить тверде: «Я буду боротися» – і починає рух, робить свій важливий крок уперед. І, повірте, ця вершина з часом також буде взята. Таких прикладів у житті учнів бойового хортингу можна навести безліч, і всі вони зайвий раз будуть доводити, що якщо працювати над собою системно, якщо щодня виховувати в собі справжній дух бажання, наснаги та творчості, то неможливе стає можливим. Перемогти людину можна, але її дух і віру ніколи не перемогти, і отже, саме ці поняття складають основу філософії бойового хортингу.

Але у реальному житті можна часто побачити, коли людина, яка не пройшла певний шлях, не загартувала свій дух, не набула необхідних вольових якостей, кидає справу на півдороги та заздалегідь здається, не використавши можливості свого характеру. Причина такого фіналу криється, насамперед, у нерозумінні цілісного шляху та справжньої кінцевої мети. Ця людина не розуміє і не бачить цілі «куди вдаряти», вона погано орієнтується у глибинних відносинах між людьми та дивиться на ці відносини поверхово.

Переводячи це у площину розуміння шляху бойового хортингу, можна навести такий приклад, що багато хто займався декілька років іншими бойовими мистецтвами, має певні регалії і хотів підвищити свій рівень ще вище – оволодіти системою бойового хортингу. У спілкуванні з ними, можна зрозуміти, що весь їхній пройдений шлях – це пробіжки, удари по груші, накачування м'язів штангою, іноді участь у змаганнях. Але коли вони пройдуть декілька семінарів з бойового хортингу, заглибляться у філософію та психологію бойового хортингу, візьмуть участь у змаганнях, де дозволений самий широкий арсенал прийомів, ці спеціалісти спорту починають розуміти те, що для подальшого розвитку та підвищення технічного і тактичного рівня їм не вистачає знань, а головне – не було методики досягнення високих спортивних результатів – не було справжнього шляху бойового мистецтва. По закінченні семінарів, вони мають блідий вигляд, уже не видно їхньої колишньої впевненості та духу, які вони демонстрували під час теоретичних занять і розмов. Вони самі із задоволенням переходять в учні до майстрів бойового хортингу.

Зробити таке і перейти з одного бойового мистецтва в інше, є не простою справою, але вони поступово звикають до жорстких тренувань, перемагають себе в цьому питанні та залишаються в клубах бойового хортингу, не жалкуючи про це. Такі вчинки необхідно гідно оцінювати і просити не критикувати свої минулі школи, а продовжувати тренуватися й осягати шлях бойового хортингу, починаючи з чистого листа у духовному плані, так як у фізичному в цих людей уже був набутий певний досвід, і його треба поважати. Через деякий час ці люди не тільки досягають рівня своєї колишньої кваліфікації, а й роблять кроки далеко вперед у вивченні нового універсального стилю ведення двобою, отримуючи глибокі

знання філософії бойового хортингу та методики фізичного загартування. Вміти гарно виконувати кидки та больові прийоми, знати задушливі захвати, піднімати високо ноги, махати руками, накачувати м'язи, розбивати багато твердих предметів, і навіть ставати переможцями у спортивних змаганнях з бойового хортингу – це ще не мета істинного Шляху, а лише невеликий етап, важливо ще яким життям живеш і якими принципами у житті керуєшся.

Шлях бойового хортингу – це не стільки технічна майстерність і фізична сила, скільки мудрість і бойовий дух. Бойовий дух бойового хортингу уособлює Силу і Честь людини, почуття прекрасного і любов, непереможну волю та природню внутрішню енергію. Це дві сторони однієї медалі і гармонія, що пронизує весь шлях пізнання і вдосконалення на шляху бойового хортингу. Займаючись видом спорту бойовий хортинг, кожна людина стає переможцем не тільки змагань, а переможцем над собою. Займаючись бойовим хортингом як бойовим мистецтвом, кожна людина сама вчиться визначати собі цілі та з часом намагається досягати їх. Хороші фізичні результати – це межа прагнень багатьох людей, особливо у звичайному виді спорту. Але в бойовому мистецтві бойовий хортинг – це лише етап, а не мета школи. Бути майстром бойового хортингу – значить бути сильною та благородною людиною, від якої виходила б позитивна енергія сили і променисте світло знань. Неможливо, займаючись бойовим хортингом, бути одним на хорті у спортивному залі, та іншим за його стінами, говорити одне, а робити інше. Кожен тренер з бойового хортингу несе особисту відповідальність за виховання кожного учня, який у нього займається, перш за все конкретно перед школою, колективом, сім'єю, а в філософському значенні – перед усім людським суспільством.

Тренер також привчає учня вміти у разі необхідності постояти за себе, за честь і гідність сім’ї. Людей у світі багато, і всі люди різні. Таким чином, насправді, ми не можемо уникнути розгляду ширших міркувань на зразок того, як ми проживаємо наше життя, чи повинні ми піддавати себе потенційній небезпеці та що ми можемо зробити, щоб зменшити рівень насильства в нашому суспільстві. Ці питання завжди були і є частиною філософії бойового хортингу, однак людьми з однобокими поглядами на навчання часто відкидаються як несуттєві. Люди поверхневого погляду на бойовий хортинг хочуть витягнути найбільш ефективні методи з його арсеналу та відмовитися від багатьох його філософських положень. Але основна мета бойового хортингу – це не перемога на змаганнях, а виховання особистості.

Тренеру завжди приємно чути слова подяки від батьків, бабусь і дідусів за допомогу у вихованні їхніх дітей та онуків. Вони дякують тренерам бойового хортингу за те, що діти стають краще, вихованіше і самостійніше, починають краще вчитися у школі, кидають шкідливі звички, допомагають батькам у дрібних справах по дому. Нехай у дитинстві навчаться допомагати у дрібних, виростуть – стануть допомагати у великих і важливих справах сім’ї. Благородство по відношенню до оточуючих, повага по відношенню до вчителів, шанування до батьків щільно входять у життя учнів бойового хортингу, і тренери пишаюся цим результатом. Так, саме це є головним проміжним результатом на даному етапі пізнання філософії бойового хортингу. Звичайно ж, бувають і виключення, зустрічаються іноді й такі, які здійснюють погані вчинки або того гірше злочини, але тренери з бойового хортингу не відмовляються від них, навпаки, намагаються допомогти і підтримати, а згодом і перевиховати на позитивний лад.

Відвернутися, відмовитися та піти – це найпростіше, а от подати руку і допомогти, підставити плече – це доля сильних і благородних людей, у цьому і є суть виховання у системі. Вимогливість у вихованні – це запорука не лише гарного виховання тіла і духу, а й досягнення високих результатів і, перш за все, перед самим собою. Перемогти себе, позбутися поганих звичок і слабкостей, змінитися у кращий бік – це істинні устремління філософії шляху бойового хортингу, це принципова мета кожного представника школи. Постійно працюючи над собою, спортсмени бойового хортингу прагнуть не тільки до гідної поведінки, а й до набуття хороших манер.

Принцип життя – роби так, як ти хотів би, щоб поступали по відношенню до тебе, міститься в поведінці й у вихованні кожного спортсмена. Якщо в кімнату увійшов тренер, то

обов'язково потрібно встати, а якщо вчитель подає вам руку, то необхідно обов'язково потиснути її двома руками, тим самим, висловлюючи йому повагу та демонструючи етикет бойового хортингу і правила гарного тону. Ось це й є те хороше, до чого спортсмени бойового хортингу прагнуть день у день, осягаючи шлях бойового хортингу, і що поширюється не тільки на поведінці в спортивному залі, але і на звичайне життя. Ось чому бойовий хортинг варто розглядати як істинну справжню філософську категорію. Бо вона виховує дітей і реально працює, це – працює!

Виховання та дотримання певного етикету в бойовому хортингу – це більше, ніж просто виконання певного ритуалу чи демонстрація певних правил поведінки, це шлях до істинної майстерності та досконалості людини. Філософія бойового хортингу в цьому напрямі вчить спортсменів досягати успіху не тільки у спортивній діяльності, а в усьому, за що вони беруться: грамотно ставити цілі та досягати їх, ефективно розпоряджатися своїм часом і успішно робити кар'єру, піднімати рівень матеріального добробуту та зберігати впевненість у собі в будь-якій, навіть самій нестандартній життєвій ситуації, і просто отримувати радість від самого процесу життя та власних досягнень.

Стати на Шлях

Філософія бойового хортингу – це філософія добра. Чим людина сильніше, тим вона є добрішою. Сильна людина, успішний спортсмен бойового хортингу, не може бути злим. Він володіє собою, він урівноважений, і його ніщо ніколи не може вивести з себе. Шлях бойового хортингу – це шлях воїна, і він несумісний зі злістю та дріб'язковістю. Гарні думки, прекрасна мета прикрашають шлях спортсмена. Тільки дотримуючись цієї філософії, можна домогтися по-справжньому великих успіхів у цьому бойовому виді спорту. Сходження на вершину починається з першого кроку. Для створення умов, придатних забезпечити формування особистісних якостей сильного характеру, людині необхідно дозріти в середині себе, почати боротьбу не тільки за зовнішні успіхи – вміння проводити прийоми, накачати сильне та красиве тіло, а боротися зі своїми моральними недоліками та слабкостями. Спортсмен, який вирішив зробити бойовий хортинг не тільки своїм хобі, яке гарно впливає на життєві показники, а віддати йому всі свої сили, присвятити життя шляху пошуку істини, повністю й остаточно обрати бойовий хортинг своїм життєвим шляхом, має усвідомлювати те, за які орієнтири йому триматися. Почніть з елементарного самоконтролю та простих вправ самодисципліни, заставте себе працювати та не лінитися. Дивіться на все просто і впевнено. Не біжіть від страху. Аналізуйте його та сприймайте страх тільки як фізичне почуття.

Страх, якому ми боїмося поглянути в очі, здатний нас вбити, але крокуйте через нього навпростець. Спостерігайте за своїми страхами і зрозумійте, що ви не повинні піддаватися їм. Думайте про них як про фільм, який ви бачили в кіно. Того, що ви бачите на екрані, насправді не існує. Страх прийде і піде так само, як і кадри на екрані, якщо ви не будете його наполегливо утримувати. Не живіть у минулому.

Бойовий хортинг вчить не битися, а перемагати. Тренування і змагання з бойового хортингу направлені зовсім не на розвиток агресії. Викид енергії, що відбувається під час контактного двобою, знижує дратівливість людини, зміцнюючи його дух. Школа бойового хортингу заснована на мудрості: саме мудрість робить спортсмена бойового хортингу сильніше, злість – навпаки, послаблює його. Найважливішою перемогою у бойовому хортингу вважається перемога над собою: пошук та усунення власних недоліків, боротьба з негативними реакціями і звичками, вміння гідно прийняти поразку.

Отже, тепер ви на шляху бойового хортингу, з вами колектив людей, ваших однодумців. Ніколи не пізно почати все спочатку. Але для того, щоб почати мінятися, необхідно відпустити від себе минуле. Не живіть із вантажем минулих тренувань в інших видах бойового мистецтва, поразок, втрат і невдач. Це все вже пішло. Живіть сьогоднішнім днем, ставайте на шлях бойового хортингу. Будуйте своє життя на нових засадах, відпустивши від себе назавжди все негативне, нехай воно стане надбанням минулих невдалих занять. Вибравши свій шлях, остерігайтеся звернути з нього. Не витрачайте сили на почуття жалості до себе. Зрозумійте, це абсолютно марна витрата енергії. Жалість до себе, образи змушують вас рухатися по колу, повертатися знову і знову до одних і тих самих гірких думок про

поразки. Роками збережене в душі почуття образи може навіть призвести до захворювань. Не карайте самих себе зараз, якщо хтось образив вас у минулому. Відпустіть від себе минуле через почуття прощення. Вибравши свій шлях, кожен повинен перейнятися свідомістю відповідальності за свій вибір, тому що відхід створює важку пам’ять; в цьому випадку краще було б взагалі не наближатися. Узнайте, як розглядається в усіх школах бойового хортингу відхід від учителя і заміна його іншим. Раз єднальна нитка припинена, ніхто не може з'єднати її. Лише сам відпалий учень, пройшовши багато випробувань і усвідомивши всю тяжкість свого вчинку, після цілого ряду зусиль, спрямованих до самовдосконалення та позитивного розвитку, може знову просити Вчителя про наближення, але ніхто інший від себе зробити це не може. Тому слід дуже виразно попереджати підходящих учнів про відданість школі та прагнути до духовного просування, що абсолютно необхідно безповоротно вирішити в глибині свого серця, чи віддають вони себе цілком і без всяких умов Шляху бойового хортингу, не засуджуючи та не ображаючи при цьому нікого.

Часто людина, у своєму бажанні негайного просування і більшого знання, кидається у пошуках інших вчень та керівників і в своєму роздвоєнні, а іноді й настрої, втрачає і той щабель, на якому стояв. Не зраджуйте Вчителя і не зраджуйте Шлях. Прощення – це прощання. Прощання з почуттями гіркоти й образи, відчуттям болю. Спортсмен бойового хортингу повинен уміти швидко прощатися з негативною ситуацією в цілому. І навпаки, стан непрощення фактично призводить до початку руйнівної діяльності в нас самих – роками накопичувані погані думки зрештою звертаються проти їх володаря. Не зациклюйтеся на думках про погані виступи на змаганнях, ви маєте попереду великий шлях успіху. Це був минулий досвід, що привів вас до нового кроку вперед. Думайте і говоріть про те, що у вашому житті добре, гарні виступи, спортивні досягнення, навіть самі незначні. Поверніть ваші думки в позитивному напрямі.

Кожен вільний у виборі свого шляху. Нерідко трапляється, що деякі люди легко захоплюються різними вченнями, одноборствами тощо. Не встигнувши глибоко розібратися та зрозуміти суть одного вчення, вони тут же знаходять інше і так без кінця. Це схоже на те, як людина, бажаючи зійти на гірську вершину, перебігає постійно з однієї стежки на іншу, так і не узявши напрямок вгору. Так він швидше обійде гору навколо, ніж при цьому наблизиться до вершини хоча б на крок. Обравши Шлях бойового хортингу, йдіть прямою дорогою, можна озиратися по сторонах, але в головному тримати свій обраний напрямок, і тільки тоді, йдучи прямо по обраному Шляху, можна досягнути максимальних результатів. Якщо ви не йдете до своєї мети, то до неї йде хтось інший. Плануйте на кожен день як можна більше справ, які могли б принести вам задоволення. Залишайте час на те, щоб більше тренуватися, спілкуватися з майстрами бойового хортингу, або почитати корисну книгу для отримання глибоких потрібних на шляху знань. Ходіть на дні народження друзів і родичів, відвідуйте ювілеї, виставки й інші розважальні заходи. Не змушуйте себе показово веселитися до упаду, просто знаходьтеся в гармонії, будьте на шляху. Допомагайте іншим людям, і ви відчуєте, що вам стає приємніше жити. Слід знати, що шлях до осягнення духу більш повільний, ніж до оволодіння енергією або до зміцнення тіла. По суті, це шлях на все життя, бо життя є процес, в нім не можна зупинитися на одному місці. Але утримання зміненого стану психіки теж представляє процес, тому, звичайно, в даній сфері потрібен вчитель.

Справжній Шлях бойового хортингу дуже багатогранний. Тільки розуміючи це можна отримати міцні знання і відкрити таємниці традицій, що йдуть із глибини століть. Майстри бойового хортингу, виховані в традиційній вдачі та строгості, несуть у собі відгуки старого ритуалу, який як би зсередини духовно скріплює бойовий хортинг. Вони втілювали і втілюють собою бойовий хортинг як бойове мистецтво та як метод духовного вдосконалення, виховання моральної людини. Тому і прагне нинішня молодь не лише долучитися до таємниць техніки бойового мистецтва, а й доторкнутися до традиційного минулого з його звичаями і формами спілкування, відпочити душею від аморальної дійсності. Адже осягаючи ази бойового хортингу учні переносять всю масу знань у своє повсякденне життя. Вони поступово розвивають у собі повагу до життя, до здоров'я, самого себе, до вчителя і старшим за віком, супротивника, до всіх оточуючих людей. Заняття

бойовим хортингом припускають не тільки відокремлений розвиток кожного елемента, а й поглиблюють процес їх злиття та гармонії. Використовувані для цієї мети психологічні та фізичні вправи взаємодоповнюють одна одну. При цьому осягнення основ бойового хортингу неможливе без внутрішньої самодисципліни учня, готовності його встати на складний Шлях пізнання. Незалежно від того, як ви виступаєте на змаганнях, які спортивні успіхи ви маєте, тримайте голову високо й ведіть себе так, ніби ви щаслива людина. Якщо ви дійсно озброєні волею і прагненням подолати свої біди – повірте, удача не змусить довго себе чекати. Більшість людей вважають, що мають Шлях у житті або йдуть по ньому. Навіть серед тих, хто займається різними духовними системами це виявляється оманливою думкою чи навіть помилкою. Сліпо слідувати певним традиціям або стандартам, це ще не означає мати власний Шлях або йти по ньому. Зовнішня форма тут не стільки важлива, скільки важливий внутрішній стан людини. Іноді зустрічаються люди, які прожили досить багато років на цій землі або ж займались бойовими мистецтвами по кілька десятків років, але так і не зрозуміли, як жили, чим займалися і до чого прагнули, а трапляються й інші, які начебто і за роками ще молоді, а вже стоять міцно на Шляху, знають до чого прагнути і знають цінності життя.

Шлях, якщо його розглянути як структуру, включає в себе стадії усвідомлення, пізнання, вдосконалення, самовладання. Як термін він прийшов до нас з розумінням нашої самобутньої національної культури й укладу життя. Якщо людина чи учень знайомиться з чимось новим, прогресивним, часом невідомим, але дуже корисним для життя, при цьому стаючи сильніше, здоровіше і щасливіше, то це гарно – немає ніяких моральних протиріч. Якщо взяти ідеологію релігій, то можна побачити, що маючи різні назви та напрями, вони єдині по суті. Загальнолюдські цінності – це головне, що об'єднує і що повинен включати в себе будь-який шлях. Істина життя завжди одна, а шляхів до неї безліч, важливо знайти у своєму житті свій Шлях і йти по ньому все життя. Один усвідомлює це і прагне, а інший проживає життя, розуміючи зрештою, що ніби і не жив, а просто відбув свій час. Щоб не було жалю за своє прожите життя, треба постаратися самостійно чи за допомогою інших людей усвідомити це якомога раніше. Завжди краще жити, ніж існувати, краще дихати на повні груди і прагнути вперед, проживаючи кожен день свого життя, ніж гаяти час, сподіватися на завтрашній день чи на когось, тільки не на себе, при цьому грузнучи в слабкість, плутанину і морок. Людина від природи слабка істота і тільки робота над собою, здатні зробити її сильніше, поставити на дійсний життєвий Шлях і зробити щасливішою та духовно багатшою. Йти своїм шляхом – означає жити в гармонії з навколишнім світом і з самим собою. Спортсмени бойового хортингу вибрали шлях бойового мистецтва і ніколи не шкодують про це, адже це справжній Шлях, який багато чого може навчити по життю, зробить сильніше і шляхетніше. Вміння поважати і любити людей подарує вам вас самих.

Шлях – це життя в усіх проявах, коли ви сильні духом і здатні дійти до кінця. Це здатність вірити в себе і в хороше, працювати з повною самовіддачею, не боятися труднощів, долати їх і перемагати. Щасливе життя, любов і здоров'я – це головні атрибути на Шляху бойового хортингу, це те, до чого хочеться прагнути кожен день. Це не можливо купити ні за які гроші, а можна лише набути у праці і вірі, а головне зрозуміти, що все залежить тільки від вас самих.

Перші кроки на шляху бойового хортингу. Якщо ви визначилися куди йти і як, то повинні запам'ятати, що «сходження на вершину починається з першого кроку», часом навіть дуже складного. Як правило, мотиви інтересу до бойового хортингу поділяються за двома напрямами: технічний (початківцю подобається широкий арсенал техніки бойового хортингу) та філософський (початківцю подобається багата філософія бойового хортингу). Першим напрямом цікавляться переважно діти, юнаки та молодь, а другим – дорослі люди більш зрілого і навіть літнього віку. Знайдіть те, що вам найбільше цікаво і де можна по-справжньому вдосконалюватися. Це може бути що завгодно, головне, щоб вам це підходило та подобалося. Для багатьох цим стало бойове мистецтво бойовий хортинг, яке може гідно спрямувати людину впродовж усього життя. Для спортсмена бойового хортингу це не захоплення і не хобі, це все його життя в усіх проявах – це його Шлях. Реальні заняття бойовим хортингом – це єдиний спосіб осягнути його значення і отримати будь-які явні чи

неявні переваги. Для більшості тих, хто займається бойовим хортингом характерний такий процес: почавши з сумнівів і питань, але, приступивши до практичних занять, вони поступово занурюються в методи і сутність бойового хортингу. Потім вони починають відчувати його непереборне тяжіння і, нарешті, в якійсь мірі пізнають його бездонну глибину. Той, хто пройшов цей процес, пізнає деякі сторони бойового хортингу як унікального бойового мистецтва. Людина починає розуміти, що це дуже складний, але надто цікавий шлях випробування характеру особистості.

Щоб домогтися якихось результатів по життю, потрібно бути сильною людиною і, перш за все, духом. Коли новачок прийшов у бойовий хортинг, на нього відразу припадає дуже багато інформації самого різноманітного напряму. Найглибшою помилкою початківців у пізнанні Шляху є міркування на тему: чим бойовий хортинг є і чим він не є. До спортсмена бойового хортингу це розуміння приходить з часом, для цього енергію дають щоденні заняття і близькі люди. Тренуватися фізично це ще не все, це тільки невелика частина Шляху. Можна часто зустріти по життю людей дуже сильних фізично, але слабких по духу. Вони завжди прагнуть робити для когось, демонструючи свої зовнішні показники, щоб оточуючі заздрили чи захоплювалися ними. І навпаки, трапляються начебто зовні непоказні, але такі люди, які володіють величезною силою духа і благородством душі. Такі не красуються і не випинають свої вміння на показ. Їхнє життя – це тільки їхнє життя. Вони завжди багато трудяться і добиваються великих результатів у всьому, бо їм властивий особистий Шлях. Перший крок треба підготувати, необхідно обрати напрямок, роздивитися навколо, вивчити приклади успішних людей. Тепер зробити перший крок буде легко, але його треба робити та не боятися, відкинути сумніви. Життя дано людині, щоб жити і радіти, а радість по справжньому тільки в перемогах над собою, тобто вивчили інший досвід, обрали напрям – тож робіть зусилля над собою – ставайте на Шлях. Якщо ви позбулися людських слабкостей чи поганих звичок – це перемога і радість, якщо ви добилися результату в праці – це теж стан, головне, йти вперед і не озиратися назад. Це і є істинний Шлях бойового хортингу і справжнє життя. Наша цивілізація багато зробила для створення комфортних умов існування людини. Як завжди в житті, не можна отримати щось, не поступившись чимось.

Сидячий спосіб життя більшості населення при надлишку продуктів харчування призвів до різкого зменшення навантажень на людське тіло. Проблема зайвої ваги і пов'язаного з ним погіршення здоров'я тим гостріше, чим забезпеченіше людина. Бувають люди, які виглядають сильними і цілеспрямованими, які домоглися великих результатів у своїй сфері діяльності або на своєму шляху. Але з часом розумієш, що при всіх досягненнях вони не володіють людським щастям. Проблема тут ні у праці або правильності Шляху, проблема в самій людині та її підходах до життя. Мудра людина – це насамперед людина, не з одностороннім розвитком, а із всебічним. Можна погнатися за результатом, досягти його, а потім усвідомити, що всі зусилля марні. Зараз подібні приклади можна спостерігати скрізь, особливо серед людей бізнесу, коли матеріальне перевершує духовне, а потім приходить спустошеність. Це не був Шлях, це просто заняття для чогось. Вибравши Шлях і йдучи по ньому, пам'ятайте, що головне на вашому шляху – це ви самі, ваше життя і життя близьких людей. Пізнавати щось найлегше, навіть досягти якихось зовнішніх атрибутів і показників, а от пізнати самого себе, знайти самого себе завжди складно, декому на це не вистачає і всього життя. Тільки гармонія з перших кроків зможе по-справжньому зробити правильним Шлях і принести радість, показати вам ваше місце у житті.

Перші кроки і подальший Шлях – це завжди праця і завзятість, сподіватися на швидкий результат не варто, зробіть так, щоб ваш Шлях став вашим життям, не по зовнішніх ознаках, а за своєю внутрішньою суттю. На початку Шляху ви можете бути вражені, дізнавшись наскільки, навіть на рівні новачка, складно опанувати базовою технікою і рухами бойового хортингу, такими як страховки при падінні, правильне визначення відстані, вхід на кидок та інші рухи тулуба і кінцівок. Фактично все тіло, не тільки руки або ноги, має безперервно скоординовано рухатися, причому в рухах повинні бути швидкість, розмах і потужність. Для того щоб виконувати рухи швидко і м'яко, потрібен дуже високий ступінь концентрації і свободи свідомості, збалансованість і рефлекторність рухів. Ці кроки можуть бути дуже

складними і суперечливими, але ви не здавайтеся і йдіть уперед. Радійте кожній новій перемозі, радійте перемогам оточуючих людей, боріться з труднощами та перемагайте їх, ідіть вперед. Ніколи не зупиняйтеся на половині обраного колись Шляху, а якщо щось не виходить, то почніть спочатку, не бійтеся помилитися, адже попереду ціле життя і це – ваш Шлях. Дорогу осилить той, хто йде. Весь простий секрет руху вперед полягає в тому, щоб зрушитися з місця. Для цього треба зламати стереотипи свого мислення, перетворити нездійсненне завдання у послідовність дрібних і цілком посильних кроків, а потім зробити перший крок, і стати на Шлях!

Структура шляху. Будь який Шлях – це життя, але не будь-яке життя – Шлях. Цю аксіому усвідомлюєш не відразу, але до цього з часом починаєш приходити. Кожен з нас хоче прожити життя гідне і цікаве, що в реальності виявляється не так просто, та й не кожному під силу. Віра в себе і наполеглива праця над собою, допоможуть не тільки зрозуміти себе і знайти своє місце в житті, а й домогтися результатів у особистих прагненнях. На справжньому Шляху ніколи немає місця слабкості та невпевненості, зрадництву та брехні, але настають етапи, пізнаючи які, людина стає сильнішою і шляхетнішою. Реальне життя завжди дуже суворе, часом, щоб протистояти труднощам і негараздам, які обрушуються на людину, їй потрібні великі фізичні та духовні сили, але при всьому цьому необхідно ще залишитися порядною людиною, не втративши своєї честі та гідності.

Моральні категорії в суспільстві зараз дуже сильно розмиті, особливо серед молодого покоління, життя несе їх за течією, роблячи слабкими, безвільними й егоїстичними. Молодь перестає поважати оточуючих, а про щирі подяки вже й не згадує. Хтось сприймає їх відсутність як нормальне явище, а для когось це ціла трагедія. У першу чергу, це стосується сімейних взаємин між батьками і дітьми, між учителями й учнями, та й просто між звичайними людьми в суспільстві. Все в нашому світі стало вимірюватися матеріальними категоріями, вони керують суспільством, впливають на виховання підростаючого покоління. На все є ціна – страшно подумати, але це факт. Усе продається і все можна купити за гроші. Дуже часто в якості поваги і подяки виступають гроші і матеріальні блага. Науково-технічний прогрес сильно поміняв людське життя. З нього пішло те просте й добре, що колись було його духовною цінністю. Тому необхідно завжди вчити учнів поважати людей і з благородством до них ставитися. Це духовний процес усього життя і він ніяк не переплітається з матеріальним, це тренер з бойового хортингу як справжня людина несе у своїй родині, учням і людям. З перших занять у залі бойового хортингу, тренер розповідає своїм учням про головні цінності на Шляху бойового хортингу, а саме про повагу, шляхетність, шанування та вдячність. Без цього немає Шляху, без цього не буде результату і саме з цього має починатися Шлях бойового хортингу, що веде до істини життя. Сила завжди в правді та благородстві, тому, щоб бути сильним у бойовому хортингу, потрібно в першу чергу навчитися поважати людей, любити їх і завжди бути вдячним. Учням і просто людям можна говорити правильні слова, але якщо вони будуть розходитися з реальними вчинками, то справа погана. Філософія бойового хортингу повинна йти від життя, а не навпаки. Багато хто говорять дуже правильні слова, навіть закликають до гарних вчинків, але самі у своєму житті є непослідовними, а звідси і невдачі. Тренер з бойового хортингу має сам робити те, чому вчить учнів. Це може стати тим, що хтось міняє погляди, змінює основне місце роботи, кидає кар'єру бізнесу і йде шляхом бойового мистецтва – шляхом самопізнання. Не можна говорити те, чого сам не знаєш, не можна вимагати того, чого сам не можеш, не можна змушувати пройти через те, через що сам не пройшов. Людина добивається своєї мети у житті, бо не обманює себе у тому що поважає людей і знає, що таке вдячність не на словах, а на ділі, й щиро йде Шляхом благородства та справедливості. Цьому дітей учать батьки, цьому спортсменів бойового хортингу навчає Шлях, на який вони колись встали й якому присвятили все своє життя.

Повага і вдячність лежить в основі Шляху бойового хортингу, без цього неможливо зрозуміти суть школи, без цього неможливо зрозуміти себе, і взагалі життя. Людина може скаржитися на те, що її не поважають оточуючі, та й у сім'ї не все так добре, як хотілося б. Але як може бути по-іншому, якщо вона сама рідко кого поважала в житті, а про батьків і

дітей згадувала в останню чергу. Істина справжнього Шляху в тому, щоб жити зі смислом, творити добро людям. Матеріальне ніколи не перевершить духовне, в усьому повинна бути ідея. Це велика ідея Шляху бойового хортингу, і це справжній Шлях.

Висновки. Основні аспекти філософії бойового хортингу, викладені у даній науковій статті спрямовані на реалізацію виховних програм розвитку особистості в системі бойового хортингу як національного професійно-прикладного виду спорту України для громадян цивільного стилю життя, військовослужбовців, правоохоронців та інших співробітників силових структур держави. Викладені матеріали з переліком основних філософських засад бойового хортингу дозволяють зробити висновки щодо досягнення основної мети статті.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні регіональних, обласних і місцевих програм виховання особистості в системі бойового хортингу в усіх регіонах України і за кордоном з метою поширення і популяризації виду спорту, морально-етичного виховання дітей та молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадьора С. М. Бойовий хортинг у впровадженні науково-методичної літератури з рекреації і фізичної реабілітації спортсменами підліткового та студентського віку / С. М. Бадьора, Е. А. Єрьоменко, М. В. Тимчик, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 190–199.
2. Бойко В. Ф. Бойовий хортинг та психологічні особливості підготовки спортсменів / В. Ф. Бойко, З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 46–55.
3. Бойко В. Розвиток силових якостей у студентів-хортингістів / В. Бойко, І. Малинський, Е. Єрьоменко, З. Діхтяренко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 7. – С. 104–112.
4. Болтівець С. І. Бойовий хортинг як засіб виховання справедливості в молодших школярів у процесі гурткових занять / С. І. Болтівець, Е. А. Єрьоменко, О. А. Острянська, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 148–160.
5. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг – система національно-патріотичного виховання дітей та молоді / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрьоменко, О. В. Буток, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 61–70.
6. Діхтяренко З. М. Бойовий хортинг та значення патріотичних цінностей у процесі виховання спортсменів молодшого шкільного віку / З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 6–18.
7. Ерёменко Э. А. Воспитание настойчивости у детей 6–7 лет в процессе занятий хортингом / Э. А. Ерёменко // *Сибирский педагогический журнал : научное периодическое издание*. Новосибирск, 2013. № 6. С. 209–213.
8. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг у системі фізичного виховання студентів і курсантів / Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк, В. Р. Біла, В. Л. Грищук // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 52–60.
9. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.
10. Єрьоменко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. … канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрьоменко. – К., 2016. – 222 с.
11. Єрьоменко Е. А. Виховний потенціал та філософська основа бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 147–157.
12. Єрьоменко Е. А. Військово-патріотична програма і прикладний хортинг / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2014. – Вип. 1. – С. 10–19.
13. Єрьоменко Е. А. Вплив здоров'я на біомеханічні показники серця спортсменів вищої кваліфікації за результатами даних ехокардіографії / Е. Єрьоменко, В. Чибісов, О. Говоруха, Ю. Рейдерман // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2015. – Вип. 4. – С. 92–103.
14. Єрьоменко Е. А. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.

15. Єрьоменко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу / Е. А. Єрьоменко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.

16. Єрьоменко Е. А. Медико-біологічні та морфофункціональні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.

17. Єрьоменко Е. А. Морально-психологічне супроводження спортсменів бойового хортингу в стресових ситуаціях у процесі змагань / Е. А. Єрьоменко, Т. Є. Федорченко, З. М. Діхтяренко, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 139–146.

18. Єрьоменко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «хортинг» для учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.

19. Єрьоменко Е. А. Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра «Хортинг-Патріот» як форма національно-патріотичного та фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів України. *Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]*. К. : Паливода А. В., 2015. Вип. 4. С. 163–185.

20. Єрьоменко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник. – К. : Паливода А. В., 2009. 87 с.

21. Єрьоменко Е. А. Силова підготовка школярів 14–17 років на уроках фізичної культури з елементами бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко, С. І. Болтівець, І. В. Суліма, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 158–165.

22. Єрьоменко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 188–205.

23. Єрьоменко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник. – К. : Паливода А. В., 2009. 227 с.

24. Єрьоменко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської молоді засобами хортингу : метод. посіб. / Е. А. Єрьоменко. К. : Паливода А. В., 2017. 440 с.

25. Єрьоменко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.

26. Єрьоменко Е. А. Хортинг. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2010. – 108 с.

27. Єрьоменко Е. А. Хортинг. Робоча програма та методичні плани навчально-тренувальної роботи для громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування та спортивних клубів, груп різних форм власності / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во України у справах сім'ї молоді та спорту, Українська федерація хортингу. – К. : ВГО «Українська Федерація Хортингу», 2011. – 40 с.

28. Єрьоменко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е.А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.

29. Зубалій Н. П. Психологічні та соціальні основи виховання особистості у системі бойового хортингу / Н. П. Зубалій, М. Д. Зубалій, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 122–129.

30. Івашковський В. В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. В. Івашковський, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.

31. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг у методиці вдосконалення силових якостей спортсменів різного віку / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрьоменко, О. І. Остапенко, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 214–222.

32. Оржеховська В. М. Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу (проект) / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, О. В. Мельник // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 17–34.

33. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування в школярів фізичних здібностей як основи тверезого способу життя в майбутній життєдіяльності / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій, Е. А. Єрьоменко, М. В. Тимчик // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 166–172.

34. Острянська О. А. Бойовий хортинг у впровадженні творчих здобутків передового регіонального педагогічного досвіду формування у старших дошкільників соціально-комунікативних умінь у театралізованій діяльності з використанням хортинг-ляльок / О. А. Острянська, Е. А. Єрьоменко // Теорія і

методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 173–186.

35. Параниця С. П. Бойовий хортинг – фундаментальний осередок воїнських традицій української землі. / С. П. Параниця, Е. А. Єрьоменко, Г. А. Коломоєць, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 102–111.

36. Петрочко Ж. В. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у школярів і студентів / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 34–45.

37. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко // К. : Паливода А. В., 2016. – 544 с.

38. Присяжнюк С. І. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. І. Присяжнюк, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.

39. Присяжнюк С. І. Бойовий хортинг як засіб формування здоров'язбережувальної компетентності студентів закладів вищої освіти ІТ-технологій / С. І. Присяжнюк, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, В. Е. Єрьоменко // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 217–225.

40. Сичов С. О. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. О. Сичов, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.

41. Тимчик М. В. Хортинг як засіб виховання наполегливості в молодших школярів / М. В. Тимчик, Е. А. Єрьоменко // *Фізичне виховання в рідній школі*. – Вип. 1. – К.: Педагогічна преса, 2014. – С. 38–41.

42. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг як засіб національно-патріотичного виховання і фізичної підготовки школярів, студентської та курсантської молоді / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 80–87.

43. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг як система морально-етичного виховання особистості / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, І. В. Суліма, С. С. Полторацький // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 42–51.

44. Чаплигін В. П. Бойовий хортинг та здоров'я людини у системі інтердисциплінарних досліджень / В. П. Чаплигін, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, Т. П. Короткова // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 139–147.

REFERENCES

1. Badiora, S. M., Yeromenko, E. A., Tymchyk, M. V., Yeromenko, V. E. (2018). *Boyovyi khortyng u vprovadzhenni naukovo-metodychnoi literatury z rekreatsii i fizychnoi reabilitatsii sportsmeniv pidlitkovoho ta studentskoho viku* [Combat horting in the introduction of scientific and methodological literature on recreation and physical rehabilitation by adolescent and student athletes]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 190–199). Kyiv: Palyvoda A. V.

2. Boyko, V. F., Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng ta psykhologichni osoblyvosti pidgotovky sportsmeniv* [Combat horting and psychological features of training athletes]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 46–55). Kyiv: Palyvoda A. V.

3. Boyko, V., Malynskyi, I., Yeromenko, E., & Dikhtiarenko, Z. (2017). Development of power qualities in students-hortingists. In Bekh, I. D. al. (Eds.). *Teoriia i metodyka hortynhu: Issue 7* (pp. 104-112). Kyiv: Palyvoda A. V.

4. Boltivets, S. I., Yeromenko, E. A., Ostrianska, O. A., Yeromenko, V. E. (2018). *Boyovyi khortyng yak zasib vykhovannia spravedlyvosti v molodshykh shkoliariv u protsesi hurtkovykh zaniat* [Combat horting as a means of educating justice in junior high school students in the process of group classes]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 148–160). Kyiv: Palyvoda A. V.

5. Bukhtiyarov, O. A., Yeromenko, E. A., Butok, O. V., Yeromenko, V. E. (2018). *Boyovyi khortyng – systema natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditey ta molodi* [Combat horting is a system of national-patriotic education of children and youth]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 61–70). Kyiv: Palyvoda A. V.

6. Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng ta znachennia patriotychhykh tsinnostei u protsesi vykhovannia sportsmeniv molodshoho shkilnogo viku* [Combat horting and the importance of patriotic values in the process of educating athletes of primary school age]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 6–18). Kyiv: Palyvoda A. V.

7. Yeromenko, E. A. (2013). *Vospitanie nastoychivosti u detei 6–7 let v protsesse zaniatiy khortingom* [Education of persistence in children of 6–7 years in the process of horting] Siberian Pedagogical Journal: scientific periodical. Novosibirsk. № 6. P. 209–213.

8. Yeromenko, E. A., Chmeliuk V. V., Bila V. R., Gryschuk V. L. (2018). *Boyovyi khortyng u systemi fizychnogo vykhovannia studentiv i kursantiv* [Combat horting in the system of physical education of students and cadets]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 52–60). Kyiv: Palyvoda A. V.

9. Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng yak zasib optymizatsii funktsionalnoi pidgotovky studentiv I kursantiv spetsializovanykh zakladiv vyschoi osvity ta spivrobitnykiv pravookhoronnykh organiv* [Combat horting as a means of optimizing the functional training of students and cadets of specialized higher education institutions and law enforcement officers]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 19–33). Kyiv: Palyvoda A. V.

10. Yeromenko, E. A. (2016). Education of persistence in 6–7-year-old schoolchildren during horting training: PhD dissertation. Kyiv: Palyvoda A. V. 222 p.

11. Yeromenko, E. A. (2017). *Vykhovnyi potentsial ta filosofska osnova boyovogo khortyngu* [Educational potential and philosophical basis of combat horting]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 147–157). Kyiv: Palyvoda A. V.

12. Yeromenko, E. A. (2014). *Viyskovo-patriotychna programa i prykladnyi khortyng* [Military-patriotic program and applied horting] In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka hortyngu. – Issue. 1. (pp. 10–19). Kyiv: Palyvoda A. V.

13. Yeromenko, E., Chybisov, V., Hovorukha, O., Reiderman, Y. (2015). *Vplyv zdorovya na biomekhanichni pokaznyky sertsia sportmmeniv vyschoi kvalifikatsii za rezultatamy danykh ekhokardiografii* [The impact of health on the biomechanical parameters of the heart of highly qualified athletes according to the results of echocardiography] In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka hortyngu. – Issue. 4. (pp. 92–103). Kyiv: Palyvoda A. V.

14. Yeromenko, E. A. (2017). *Vsesvitnie ukrainske zemliatstvo ta diaspora u spryianni rozvytku boyovogo khortyngu* [World Ukrainian fellowship and diaspora in promoting the development of combat horting]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 56–79). Kyiv: Palyvoda A. V.

15. Yeromenko, E. A. (2016). *Zasady formuvannya tsinnostei zdorovogo zhyttya uchnivskoi ta studentskoi molodi zasobamy khortyngu* [Principles of forming the values of a healthy life of pupils and students by means of horting] Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Seris No 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports): Sb. scientific works. – K.: Publishing house of National Pedagogical Dragomanov University. – Issue. 10 (80) 16. – P. 38–44.

16. Yeromenko, E. A. (2017). *Medyko-biologichni ta morfofunktsionalni osoblyvosti boyovogo khortyngu u protsesi vykhovannia fizychnoi kultury ta osnov zdorovia studentiv* [Medico-biological and morphofunctional features of combat horting in the process of educating physical culture and basics of student health]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 112–121). Kyiv: Palyvoda A. V.

17. Yeromenko, E. A., Fedorchenko, T. Y., Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, V. E. (2017). *Moralno-psykhologichne suprovodzhennia sportsmeniv boyovogo khortyngu v stresovykh sytuatsiyakh u protsesi zmagan* [Moral and psychological support of combat horting athletes in stressful situations during competitions]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 139–146). Kyiv: Palyvoda A. V.

18. Yeromenko, E. A. (2012). *Navchalna prohrama hurtkovoyi (sektsiynoyi) roboty «khortynh» dlya uchniv 1-11 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv* [The curriculum of the circular (sectional) work «horting» for pupils of grades 1–11 of secondary schools]. – Kyiv: Palyvoda A. V. – p. 268.

19. Yeromenko, E. A. (2012). *Natsionalna dytiacho-yunatska viyskovo-sportyvna gra «Khortyng-Patriot» yak forma natsionalno-patriotychnogo ta fizychnoho vykhovannia uchniv zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy* [National children's and youth military sports game «Horting-Patriot» as a form of national-patriotic and physical education of students of secondary schools of Ukraine]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka hortyngu. – Issue. 4. (pp. 163–185). Kyiv: Palyvoda A. V.

20. Yeromenko, E. A. (2009). Pryntsypy vykonannia y metodyka vyvchennia bazovykh tekhnichnykh elementiv khortynhu [Principles of implementation and methodology of teaching the basic technical elements of horting]. Kyiv: Palyvoda A. V.

21. Yeromenko, E. A., Boltivets, S. I., Sulima, I. V., Yeromenko, V. E. (2017). *Sylova pidgotovka shkoliariv 14–17 rokiv na urokakh fizychnoi kultury z elementamy boyovogo khortyngu* [Strength training of schoolchildren aged 14–17 in physical education lessons with elements of combat horting]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 158–165). Kyiv: Palyvoda A. V.

22. Yeromenko, E. A. (2017). *Systema fizychnoho vykhovannia sportsmeniv boyovogo khortyngu* [The system of physical education of combat horting athletes]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 188–205). Kyiv: Palyvoda A. V.

23. Yeromenko, E. A. (2009). Trenuvannia v khortynhu [Training in Horting]. Kyiv: Palyvoda A. V.

24. Yeromenko, E. A. (2017). *Formuvannia tsinnoctei zdorovoho zhyttia uchnivskoi molodi zasobamy khortynhu* [Formation of values of a healthy life of student's youth by means of horting]. Kyiv: Palyvoda A. V. p. 440.

25. Yeromenko, E. A. (2016). *Formuvannia tsinnoctei zdorovoho zhyttia uchnivskoi ta studenskoi molodi na zaniattiakh khortynhom u navchalnykh zakladakh* [Formation of values of healthy life of schoolchildren and student youth at Horting classes in educational institutions]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka hortyngu: Issue 6 (pp. 115–123). Kyiv: Palyvoda A. V.

26. Yeromenko, E. A. (2010). *Khortyng. Navchalna prohrama dlya dytyacho-yunatskykh sportyvnykh shkil* [Horting. Curriculum for children and youth sports schools] – Kyiv: Palyvoda A. V. – p 108.

27. Yeromenko, E. A. (2011). Horting. Working program and methodical plans of educational and training work for public organizations of physical culture and sports direction and sports clubs, groups of different forms of ownership / Ministry of Ukraine for Family, Youth and Sports, Ukrainian Horting Federation. Kyiv: NGO «Ukrainian Horting Federation». p. 40.

28. Yeromenko, E. A. (2014). *Khortynh – natsionalnyi vyd sportu Ukrainy* [Horting – the national sport of Ukraine]. Kyiv: Palyvoda A. V. [in Ukrainian].

29. Zubaliy, N. P., Zubaliy, M. D., Yeromenko, E. A., Yeromenko, V. E. (2017). *Psykhologichni ta sotsialni osnovy vykhovannia osobystosti u systemi boyovogo khortyngu* [Psychological and social bases of personality education in the system of combat horting]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 122–129). Kyiv: Palyvoda A. V.

30. Ivashkovskyi, V. V., Yeromenko, E. A. (2017). *Psykhomotoryka ta psykho-fiziologichni osoblyvosti pidgotovky sportsmeniv boyovogo khortyngu* [Psychomotor skills and psycho-physiological features of training of combat horting athletes]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 130–138). Kyiv: Palyvoda A. V.

31. Lytvynenko, A. M., Yeromenko, E. A., Ostapenko, O. I, Yeromenko, V. E. (2018). Boyovyi khortyng u metodytsi vdoskonalennia sylovykh yakostei sportsmeniv riznoho viku [Combat horting in the method of improving the strength of athletes of different ages]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 214–222). Kyiv: Palyvoda A. V.

32. Orzhekhovska, V., Fedorchenko, T., Yeromenko, E., Dikhtiarenko, Z., & Melnyk, O. (2016). Kontseptsiia natsionalnoi filosofii vykhovannia ditei ta molodi v Ukraini na zasadakh khortynhu (proekt) [The concept of national philosophy of education of children and youth in Ukraine on the basis of Horting (project)]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). *Teoriia i metodyka hortynhu: Issue 5* (pp. 17–34). Kyiv: Palyvoda A. V.

33. Ostapenko, O. I, Zubaliy, M. D., Yeromenko, E. A., Tymchyk, M. V. (2017). *Boyovyi khortyng yak zasib formuvannia v shkoliariv fizychnykh zdibnostei yak osnovy tverezogo sposobu zhyttia v maybutniy zhyttediyalnosti* [Combat horting as a means of forming physical abilities in schoolchildren as the basis of a sober lifestyle in future life]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 166–172). Kyiv: Palyvoda A. V.

34. Ostrianska, O. A., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng u vprovadzhenni tvorchykh zdobutkiv peredovogo regionalnogo pedagogichnogo dosvidu formuvannia u starshykh doshkilnykiv sotsialno-komunikatyvnykh umin u teatralizovaniy diyalnosti z vykorystanniam khortyng-lialiok* [Combat horting in the implementation of creative achievements of advanced regional pedagogical experience in the formation of senior preschoolers' social and communicative skills in theatrical activities with the use of horting puppets]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 173–186). Kyiv: Palyvoda A. V.

35. Paranytsia, S. P., Yeromenko, E. A., Kolomoyets, H. A,, Yeromenko, V. E. (2018). *Boyovyi khortyng – fundamentalnyi oseredok voinskykh tradytsiy ukrainskoi zemli* [Combat horting is a fundamental center of military traditions of the Ukrainian land]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 102–111). Kyiv: Palyvoda A. V.

36. Petrochko, Zh. V., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng yak* zasib *vykhovannia patriotyzmu u shkoliariv i studentiv* [Combat horting as a means of educating patriotism in schoolchildren and students]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 34–45). Kyiv: Palyvoda A. V.

37. Petrochko, Zh. V. & Yeromenko, E. A. (2016). *Khortynh – shkola syly i tchesti yunoho ukraintsia* [Horting is the school of power and honor of young Ukrainian]. Kyiv: Palyvoda A. V.

38. Prysiazhniuk, S. I., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng ta problema aktyvnogo vidpochynku sportsmeniv u rizni vikovi periody* [Combat horting and the problem of active recreation of athletes at different ages]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 206–218). Kyiv: Palyvoda A. V.

39. Prysiazhniuk S. I., Yeromenko, E. A., Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, V. E. (2018). *Boyovyi khortyng yak zasib formuvannia zdorovyazberezhuvalnoi kompetentnosti studentiv zakladiv vyschoi osvity IT-tekhnolohiy* [Combat horting as a means of forming health-preserving competence of students of higher education institutions of IT technologies]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 217–225). Kyiv: Palyvoda A. V.

40. Sychov, S. O., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortyng ta osoblyvosti optymizatsii upravlinnia atletychnym trenuvanniam u protsesi sportyvnoi diyalnosti* [Combat horting and features of optimization of athletic training management in the process of sports activity]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 219–225). Kyiv: Palyvoda A. V.

41. Tymchyk, M. V. & Yeromenko, E. A. (2014). *Khortynh yak zasib vykhovannia napolehlyvosti u molodshykh shkoliariv* [Horting as a means of educating persistence in primary schoolchildren]. In Fizychne vykhovannia v ridnii shkoli: Issue 1. Kyiv: Pedahohichna presa.

42. Fedorchenko, T. Y., Yeromenko, E. A., Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, V. E. (2017). *Boyovyi khortyng yak zasib natsionalno-patriotychnoho vykhovannia i fizychnoi pidgotovky shkoliariv, studentskoi ta kursantskoi molodi* [Combat horting as a means of national-patriotic education and physical training of schoolchildren, students and cadets]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 8 (pp. 80–87). Kyiv: Palyvoda A. V.

43. Fedorchenko T. Y., Yeromenko, E. A., Sulima I. V., Poltoratskyi S. S. (2018). Boyovyi khortyng yak systema moralno-etychnoho vykhovannia osobystosti [Combat horting as a system of moral and ethical education

of the individual]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 42–51). Kyiv: Palyvoda A. V.

44. Chaplygin V. P., Yeromenko, E. A., Dikhtiarenko, Z. M., Korotkova T. P. (2018). *Boyovyi khortyng ta zdorovya liudyny u systemi interdystsyplinarnykh doslidzhen*. [Combat horting and human health in the system of interdisciplinary research]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). Teoriya i metodyka khortyngu: Issue 9 (pp. 139–147). Kyiv: Palyvoda A. V.

Yeromenko Eduard

Philosophy of combat horting

Abstract. *This scientific article identifies the main aspects of the philosophy of the national professional and applied sport of Ukraine combat horting, substantiates the factors of education of the personality of combat horting athletes of different ages, social status, abilities and sporting achievements. On the basis of philosophical principles the list of the values of the person brought up in the course of employment is given. The state of spiritual culture and morals of society, both in the world and in Ukraine, also affects the process of education of athletes, the results of their physical and psychological training. Education of students in the system of combat horting is carried out in the context of civic and universal culture, covers the entire training and educational process, is based on the freedom to choose the purpose of life and combines the interests of the individual, society and state. Philosophical guidelines include the involvement of combat horting athletes in various forms of creative and socially useful activities, including: cognitive, health, labor, artistic and aesthetic, sports, advocacy, games, cultural, recreational, environmental, organized during leisure and extracurricular activities. extracurricular time. The purpose of the main philosophical guidelines of education in combat horting is to create a holistic model of the educational system based on civic and universal values as a guide for designing models of educational systems in educational institutions of Ukraine. The philosophical basis of combat horting as a means of educating the individual in the process of systematic training of athletes of all ages is determined.*

Key words: *combat horting, philosophy of combat horting, educational potential, philosophical basis, training, competitions, education of the person, physical training, physical education, human health, fighting culture, bases of trainings, physical activity, Ukrainian traditions, fighting custom, fight, duel, combat training, defense of Ukraine, coaching practice, student, teacher, pedagogy, psychology, theory and methods of education.*

Ерёменко Эдуард

Философия боевого хортинга

Аннотация. *В данной научной статье определены основные аспекты философии национального профессионально-прикладного вида спорта Украины боевого хортинга, обоснованы факторы воспитания личности спортсменов боевого хортинга разных возрастных групп, социального положения, способностей и спортивных достижений. На основе философских аспектов дан перечень ценностей личности, которые воспитываются в процессе занятий. Состояние духовной культуры и нравственности общества, как в мире, так и в Украине, также влияет на процесс воспитания спортсменов, результаты их физической и психологической подготовки. Воспитание учеников в системе боевого хортинга осуществляется в контексте гражданской и общечеловеческой культуры, охватывает весь тренировочный и учебно-воспитательный процесс, основывается на свободе выбора цели жизнедеятельности и объединяет интересы личности, общества и государства. Философские ориентиры предусматривают привлечение спортсменов боевого хортинга к различным формам творческой и общественно полезной деятельности, в частности: познавательной, оздоровительной, трудовой, художественно-эстетической, спортивной, пропагандистской, игровой, культурной, рекреационной, экологической, организуемых в часы досуга, то есть во внеклассное и внеаудиторное время. Целью основных философских ориентиров воспитания в боевом хортинге является создание целостной модели воспитательной системы на основе гражданских и общечеловеческих ценностей как ориентировочной для проектирования моделей воспитательных систем в учебных заведениях Украины. Определена философская подоплека боевого хортинга как средства воспитания личности в процессе системных тренировочных занятий спортсменов всех возрастных групп.*

Ключевые слова: *боевой хортинг, философия боевого хортинга, воспитательный потенциал, философская основа, тренировки, соревнования, воспитание личности, физическая подготовка, физическое воспитание, здоровье человека, боевая культура, основы тренировок, физическая нагрузка, украинские традиции, боевой обычай, схватка, поединок, боевая подготовка, защита Украины, тренерская практика, ученик, учитель, педагогика, психология, теория и методика воспитания.*

НАШІ АВТОРИ

Бадьора Сергій	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України,
Біла Вікторія	кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника з навчально-методичної роботи Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, підполковник податкової міліції
Болтівець Сергій	доктор психологічних наук, професор, завідувач Відділу розвитку молодіжної політики Державного інституту сімейної та молодіжної політики України
Буток Олена	старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, підполковник податкової міліції, майстер спорту України
Бухтіяров Олексій	кандидат юридичних наук, заступник начальник кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, підполковник податкової міліції, майстер спорту України, учасник бойових дій
Грищук Віктор	кандидат юридичних наук, начальник кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, підполковник податкової міліції, майстер спорту України з хортингу, учасник бойових дій
Діхтяренко Зоя	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хортингу та реабілітації ННІСФБПР Університету ДФС України, старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя ІПВ НАПН України, майстер спорту України з хортингу, академік міжнародної Академії культури безпеки, екології та здоров'я – «МАКБЕЗ», голова науково-методичної колегії Національної федерації бойового хортингу України, член кафедри ЮНЕСКО «Превентивна освіта і соціальна політика», голова ГО «Об'єднання педагогів і науковців України»
Єрьоменко Вероніка	майстер спорту України з хортингу, студентка стоматологічного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця та військової кафедри Всеукраїнської військової медичної академії, студентка Навчально-наукового інституту спеціальної фізичної і бойової підготовки та реабілітації Університету державної фіскальної служби України
Єрьоменко Едуард	кандидат педагогічних наук, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, член кафедри ЮНЕСКО «Превентивна освіта і соціальна політика», Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, майстер спорту України міжнародного класу, Заслужений тренер України, президент Всесвітньої федерації бойового хортингу, учасник бойових дій

Наукове видання

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ХОРТИНГУ

(українською, російською та англійською мовами)

Збірник наукових праць

Засновано в 2014 р.

Випуск 9

Літературний редактор Ю. Г. Морозов
Англомовний редактор О. О. Бережний
Технічний редактор Ю. С. Стіпон
Дизайн обкладинки Ю. О. Ліщук

Відповідальний секретар збірника,
науковий редактор
і комп'ютерна верстка З. М. Діхтяренко

Підписано до друку 19.07.2018 р.	Папір офсетний	Зам. № 0237
Формат 70х108/16	Друк офсетний	Наклад 300 пр.
Умов. друк. арк. 23,1	Гарнітура Times	

Видавець – Паливода Алла Володимирівна
03061, м. Київ, пр-т Відрадний, 95/Е; тел./факс (044) 351-21-91
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції (серія ДК № 283 від 18.12.2000 р.)

Віддруковано в друкарні ФОП ПАЛИВОДА А. В.
03061, м. Київ, пр-т Відрадний, 95/Е; тел./факс (044) 351-21-90